

Це фото зберегло для нас браму Нижньої Лаври, знесену восени 2007 року

Петро АНТОНЕНКО

Не зупинятимемося на відомих істинах, що саме держава, а вже потім доброчинці-меценати, має дбати про охорону, відновлення, збереження національних пам'яток; що це не лише наша внутрішня справа, адже ці пам'ятки — надбання людства, й Україна має берегти їх, підписавши низку міжнародних конвенцій та угод. Зайве нагадувати, що ця справа десятиліттями у нас на десятому плані й на неї завжди не вистачало коштів. Якщо 2003 року на реставрацію пам'яток історії було надано 71 відсоток коштів від потреби, в наступні два роки — по 57 відсотків, а пізніше відповідно 18 і 11 відсотків.

Почнімо з того, що, здавалося б, не вимагає великих витрат: **обліку й оцінки пам'яток**. Тут майже нічого не роблять, мабуть, щоб легше було доруйнувати, а то й розкрадати національні святині.

Нині в Україні налічується 140 тисяч пам'яток історії й культури. Діє 64 заповідники, зокрема 26 державних, інші комунальні. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено Софійський собор Києва з архітектурним ансамблем, Києво-Печерську лавру, історичний центр Львова, геодезичну дугу Струве та букові ліси Карпат. Підготовлено документи ще на 11 об'єктів.

Усі пам'ятки повинні бути занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. За шість років цього реєстру, який мали створити Мінкультури і туризму, Державна служба з питань національної культурної спадщини та Мінрегіонбуд, **так і не створено**. Є лише перелік об'єктів. Не зроблено грошової оцінки жодної пам'ятки, а це обов'язкова вимога закону. Тобто все це безцінне, в тому сенсі, що юридично нічого не коштує. Чим не підґрунтя для розтягування! Виняток становлять хіба що 18 зі 120 пам'яток Києво-Печерської лаври, та й то лише тому, що їх здано в оренду.

ЗАНЕДБАНА ПАМ'ЯТЬ

Рахункова палата України підготувала і подала на розгляд парламенту Звіт про використання коштів Державного бюджету на збереження історико-культурної спадщини в заповідниках. Оскільки Держбюджет формує Верховна Рада України, вона і контролює його виконання. Рахункова палата, згідно з Конституцією України, — єдиний державний орган, створений парламентом для такого контролю.

Ще одна узаконена лазівка беззаконня — **відсутність у більшості випадків охоронних договорів**, які мають укласти всі власники пам'яток з відповідним державним органом. Дивує, що Держкультурспадщини зовсім не має інформації про кількість таких договорів. Відомо, що за останні понад три роки було укладено... аж 20 та погоджено ще 50. Це при тисячах пам'яток. Наприклад, без охоронного договору — знаменитий Національний заповідник "Хортиця". Словом, крадь досхочу.

Щоправда, взяти об'єкти під охорону іноді ніяк. Адже у дев'яти областях, разом зі столицею, й досі не створено спеціальних місцевих органів охорони історико-культурної спадщини.

Усе це породжує злочинну безконтрольність у справі збереження національних святинь. За приклад можна взяти Києво-Печерську лавру. Це водночас і Національний історико-культурний заповідник (він у віданні Мінкультури і туризму), і діючий монастир УПЦ Московського патріархату. Біди Лаври — тема окремої й важкої розмови. У заповіднику лише за 1999—2007 роки всупереч умовам охоронно-орендних договорів та без згоди дирекції було знесено 11 об'єктів культурної спадщини (зокрема браму й огорожу при в'їзді до Нижньої Лаври), перебувало 16 об'єктів і збудовано 16 нових. **"Крім того, неузгоджені дії щодо реконструкції й будівництва спричиняють руйнівні процеси на пам'ятках Заповідника",**

записано у Звіті. Ідеться про господарську діяльність монастиря, не підтверджену ні Генпланом, ні розрахунками, навіть без проекту інженерного захисту території. Словом, що хто хоче, те й робить. Між тим, згідно з міжнародними конвенціями, наша держава зобов'язана інформувати Секретаріат ЮНЕСКО навіть про намір вести подібні роботи на об'єктах, що перебувають під охороною світової спільноти.

Ще 2006 року уряд дав вказівку відповідним державним органам, столичній владі виселити з Лаври ті установи й організації, діяльність яких не пов'язана ні з заповідником, ні з церквою. Вказівки так і не виконано. Натомість 40 відсотків загальних площ у спорудах і будівлях Лаври надано в оренду і безплатне користування всім оцим "гостям", а через брак експозиційних площ експонують лише один відсоток (!) наявних фондів. До речі, приклад з Лаври беруть інші заповідники. Так, Кременець-Почаївський надав в оренду приміщення підприємству "Профдезінспекція", заповідник "Херсонес Таврійський" — місцевому яхт-клубу.

Ще одна гостра проблема — **землі заповідних територій**. Тут тисячі гектарів "нічиєї" землі. Так, у державних заповідниках, підпорядкованих Мінкультури і туризму, майже на 30 відсотків площ досі не видано державних актів на постійне користування землею.

Закінчення на с. 3

20-річчя УТВОРЕННЯ ТУМ

4–5

ПЕРШОДРУК

8

ОЗНАКИ НАШОГО ЧАСУ

11

ЗНАЙОМТЕСЬ: ОЛЕСЯ КОВАЛЬЧУК

13

**Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

ІЛЬПИБОЦЬКА САМООБОРОНА ПАВЛА ГУРСЬКОГО

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська область

КОЛИ “ПОТЬОМКІНЕЦЬ” ЧИТАВ “ПСАЛТИР”, ТО ГОЛОС НА ПІВКІЛОМЕТРА ЧУВСЯ

— Мій дід Павло Гурський був унікальною людиною, — розповідає мешканка Ільпибоків Ганна Харчук. — Він, наприклад, вирізнявся багатириською статуєю, мав за два метри зросту, гучний голос. Коли читав у церкві “Псалтир”, то, за переказами, на півкілометра чувся його голос. Мав унікальну пам’ять. Почує, приміром, якусь пісню, то з першого разу повторить і слова, і мелодію. А ще був найосвіченіший у селі. Особливо дідусь цікавився історією, читав усі книжки, що потрапляли до рук. До того ж, пройшов муштру під час служби на кораблі “Потьомкін”, де й виявилися його організаторські (у військовому плані) здібності.

Матрос-“потьомкінець” користувався неабияким авторитетом у жінок. Тільки-но він повернувся з “Потьомкіна” (навіть ще не встиг дійти додому), як у сусідній Демидівці здибав чарівну Марусю. Вона походила з багачкої сім’ї, до неї сваталося зо двадцять женихів, але всім відмовила. Її батько часто навіть жартував: мовляв, “розорить” нас донька (за кожну відмову тоді належало давати відкуп). Гурський, познайомившись із Марусею, відразу ж після першого питання

Коли було проголошено Українську Народну Республіку самостійною, незалежною державою та відбулося об’єднання УНР із Західно-Українською Народною Республікою, незалежну міні-республіку утворили в селі Ільпибоки Демидівського району. Тутешній житель Павло Гурський, який 1919 року на Софійській площі Києва брав участь в урочистостях з нагоди проголошення Акта Злуки, організував український загін, що протягом кількох років протистояв усім окупантам. Ще й досі про цей загін, про Павла Гурського на його рідній землі не тільки добре пам’ятають, а й переказують дивовижні легенди.

лікою, організував загін самооборони. На початку червня 1919 року повіт, до якого входили Ільпибоки, знову став радянським. Через два місяці владу захопили поляки й утримували її майже рік, до липня 1920-го, коли до сусідньої з Ільпибоками Демидівки ввійшов червоноармійський загін. Восени 1920 року поляки знову повернулися у тутешній край. На цей раз надовго, бо, за Ризьким мирним договором, Демидівчину ввели до складу Речі Посполитої.

У МИРНИЙ ЧАС ОРАВ ЗЕМЛЮ, У ВОЄННИЙ — БРАВСЯ ЗА ГВИНТІВКУ

У той неспокійний час Павло Гурський мешкав на батьківському обійсті. Як і всі, заробляв на хліб насущний тяжкою працею на землі. Проте на відміну від інших активно цікався політичним життям. І не просто цікавився, а їздив, як сам казав, у “великі города, щоб там побачити, як живе Україна”. Тож коли влада почала змінюватися, запанувала анархія, Гурський частіше збирав на сходку чоловіків, обговорювали ситуацію. Так і виникла думка створити загін самооборони, який міг би забезпечити спокій усієї громаді, бо українцям набридло постійно перебувати під чийось гнітом — австро-угорським, советським, польським.

Послали гінців у сусідні села, щоб вивчити ситуацію: чи не підтримають, бува, цю ініціативу тамтешні селяни. Підтримали охоче, особливо у Демидівці, Ільпибоках, Свищеві, Бокіймі, Млинові, Рогізно-му, Рудці.

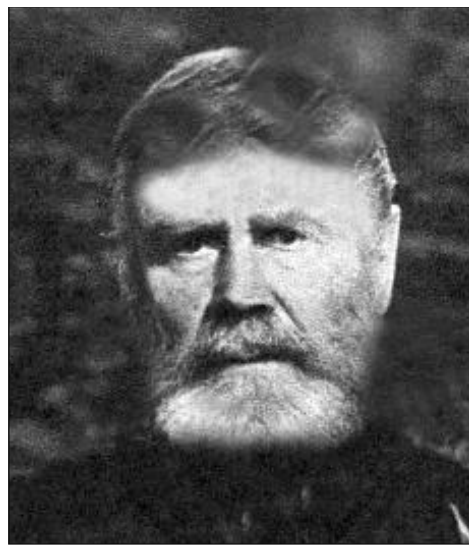
Як стверджує мешканець Демидівки Анатолій Гончарук, у списки внесли кілька сотень добровольців, призначили командирів військових підрозділів. За іншими даними, Гурському підпорядковувалося до сотні чоловіків, які могли у будь-який момент зібратися й дати відсіч ворогові. Зрештою, навіть сотня — це велика сила. Особливо зі зброєю у руках.

Зброю відшукати тоді було неважко. Після Першої світової війни у траншеях залишилося чимало гвинтівок, багнетів. Місцеве населення підбирало ці трофеї й переходило до домівках.

На озброєнні загону було навіть два кулемети. Один поставили на дзвіниці Лішнянської церкви, інший — на узвишші, де мешкав Калістрат Дубчук, тож дозорці контролювали головні шляхи до селища і могли з вигідної позиції обстріляти ворога.

НА ЗБІР ТА У БІЙ — НА ДРЕЗИНІ

Кілька разів загін проводив муштру в лісі за Ільпибоками. Чоловіки вчилися стріляти, володіти багнетом. Було визначено, коли, де

Час досі не затьмарив образу Гурського

і як селяни мали збиратися у разі тривоги. Подавали ж тривогу так: певна частота ударів залізничної рейки сповіщала про навчальний збір або про наближення ворога. Почувши такий передзвін, вояки повинні були залишити свої справи, взяти зброю й поспішити на збір у визначене місце.

Для оперативності чоловіки з Рудки й Ільпибоків відремонтували навіть невелику дрезину, яку австріяки залишили після Першої світової війни. Вузькоколіяка з одним залізничним полотном тяглася майже до Демидівки, де було головне місце збору.

До кривавих баталій не доходило. Одно-го разу вартовий подав сигнал про наближення польської розвідки. Ще здалеку хлопці, що сиділи у засідці, відкрили вогонь по вершниках. Після кількох пострілів поляки розвернули коней і більше в Демидівку зайти не наважувалися.

Така поведінка — налякати ворога, щоб відбити у нього охоту заволодіти місцевістю, — була притаманна командирів загону самооборони Павлові Гурському. Він завжди навчав та застерігав підлеглих: “Спочатку стріляйте вгору, щоб нагнати страх на окупанта, а якщо і після цього він не поверне назад, тоді цільтеся та стріляйте по вояках”.

ЗАГІН РОЗФОРМУВАЛИ, АЛЕ ЗБРОЮ ПРО ВСЯК ВИПАДОК ЗАХОВАЛИ

Загін Павла Гурського проіснував до осені 1920 року. Довідавшись про умови Ризького договору, зіставляючи реальність ситуації й силу польського війська, командир дійшов висновку, що подальше протистояння безглузде. Щоб зберегти людям життя, він віддав наказ про розформування загону, зброю ж наказав заховати. Мовляв, до сприятливих часів.

Зрештою, поляки, які увійшли в Демидівку, не дуже переймалися старими гвинтівками, що були на озброєнні у селян. Їх цікавили кулемети. Про сховок одного з них жовніри дізналися відразу. Зняли його вночі з дзвіниці й узяли собі на озброєння.

А ось другий “максим” ще довго перебував у схованці. “Віддайте по-доброму, і ми вам гарантуємо спокій”, — неодноразово запевняли демидівців поляки. З часом вони домоглися свого, хоч обіцянки не дотримали. Яків Данилюк та Дем’ян Поліщук привезли кулемет до управи, віддали і набої, а їх за це поляки так скопили чобітьми, що хлопці з місяць оклигували.

Болючою була дискримінація українців. 21 травня 1921 року Волинський воевода видав розпорядження про заборону української мови на території воеводства. Закрили майже всі українські школи, а вчителів-українців звільнили з роботи. Така доля, зокрема, чекала і на талановитого педагога з Де-

мидівки Єлизавету Дунас, яка багатьом прищепила любов до України.

Одне слово, мрія українців бачити свою землю вільною та незалежною знову не здійснювалася.

ПОЛЯКИ ВІДПУСТИЛИ — ЧЕРВОНОПОГОННИКИ ЗААРешТУВАЛИ

Залишившись нескореним патріотом, не змінивши свого ставлення до окупантів, Павло Гурський не став випробовувати долю на волинських землях. Він подався у радянську Україну, до якої ставився прихильніше, ніж до Речі Посполитої. І помилився.

Після переходу кордону радянська влада відразу заарештувала підозрілого перебіжчика. Гурському довелося витерпіти жорстокі допити, дійшло до суду. Тут Павлові пощастило. За збігом обставин, судове засідання проводив Сава Березюк, уродженець Демидівки. Він вчинив справедливо та по-земляцькому — відпустив підсудного.

Однак червоні нишпорки не заспокоїлися. Через деякий час вони сфабрикували справу, від якої Гурському “відкараскатися” не вдалося. Натомість вдалося втекти. Коли заарештованого везли у товарняку, він вирвав із підлоги дошки і проліз в отвір.

Можна лише подивуватися мужності земляка, адже все відбувалося під час руху поїзда та взимку. Більш того, зістрибнувши з потяга, йому довелося рятуватися від підступної річки. Переходячи її, почав провалюватися під лід. Кількасот метрів повз, ламаючи кригу.

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТАЛИ УРОКАМИ ДОЛІ

Далі — боротьба із недугою, адже застудився не на жарт. У селі, куди Гурського завела доля, його врятувала бабуся, яка знала-

Під цією могильною плитою переховувався “бунтівник”

“Як тебе звати?” цілком серйозно поставив неочікуване друге: “Вийдеш, красуне, за мене заміж?” І на диво почув не менш неочікуване “Так”.

ІДЕЮ ПРО МІНІ-РЕСПУБЛІКУ “БУНТІВНИК” ПРИВІЗ ІЗ СОФІЙСЬКОЇ ПЛОЩІ

Із самого дитинства напропорочилося, що Павло Гурський стане неординарною особистістю, адже священик Рудківської церкви, де хрестили немовля, підійшов після обряду до батька Федора і сказав: “Твій син такий верткий — напевне, стане бунтарем. Але бунтарем добрим, бо, судячи з його милих очей, зло — то не його стихія”. Пророцтво справді здійснилося: Павло Гурський для рідних теренів хотів тільки добра, волі, борючись за незалежність батьківщини від будь-якого окупанта.

У першій чверті минулого століття події в Україні були непередбачуваними. Під час Першої світової війни селище Демидівка, неподалік якого розташовано Ільпибоки, кілька разів переходило із рук у руки. У січні 1918 року тут проголошено владу рад, а вже у лютому Демидівку та навколишні поселення окупували кайзерівські війська. У листопаді 1918-го влада в Україні перейшла до Директорії, відповідно місцеві органи управління очолили її представники. А потім Павло Гурський привіз із Києва до Ільпибоків звістку, що Україна стала незалежною, і проголосив рідне село вільною міні-респуб-

Ганна Харчук, внучка Павла Гурського

Бабуся Марія вірила, що її чоловік повернеться

ся на травах. Тут він і залишився жити. Не відаючи про його минуле, місцева влада навіть запропонувала Гурському вчителювати у школі. Та недовго тривали уроки української мови, недовго тішилася душа від перемін. Павла вистежили. На цей раз жодних сподівань на порятунок не залишилося.

Більшовики запроторили Павла Гурського до Сибіру. Звідти на батьківщину якось надійшов лист, у якому Павло розповідав про свої поневіряння. Сподівався, що йому зменшать термін, мав намір повернутися в рідне село. Але доля розпорядилася інакше: сліди Павла Гурського назавше загубилися на засланні.

Павло Федорович усвідомлював, що на невеличкому клатку землі окремої держави не збудуєш. Але він був близький до розуміння ідеї незалежності. Шкода лише, що ця ідея не стала для нього реальністю за життя, що Українська Народна Республіка швидко втратила свої воїстину величні завоювання. Зрештою, не було б УНР, не було б Акта Злуки, не було б таких патріотів, як Павло Гурський, — хтозна, коли українці спізнали б справжню незалежність...

“Хама, самовдоволеного і розперезаного, не дай Боже наділити силою, правами і владою пана”.
Євген Сверстюк

● ДАТА

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

15 лютого минає 20 років завершення війни Радянського Союзу в Афганістані. Чи проти Афганістану? Одряду й не придумаєш, як правильно сказати. Бо було ще й таке трактування: це війна проти світового імперіалізму. Він уже обступив кордони СРСР, тому треба упередити американських імперіалістів і спішно влізти в Афганістан, щоб ті не випередили. І влізли. У грудні 1979 року. Тобто ця війна була найтривалішою, що вів СРСР на чужих територіях, — понад дев'ять років. Військовий переворот і вбивство радянською армією одного президента країни, приведення до влади іншого — це і те, що відбувалося в наступні роки, назвали “наданням інтернаціональної допомоги” братньому афганському народові.

Про цю війну комуно-радянського режиму проти власного народу сказано доволі. Погворімо про сьогодення, про синдром тієї війни, якого варто позбутися.

Не треба зневажати учасників війни і забувати про їхній соціальний захист. Класична бюрократична фраза “Ми вас туди не посилали”, на жаль, живуча. Так, можемо говорити про несправедливість тієї агресії. Але ті, хто втратив там здоров'я, став інвалідом, сім'ї цих інвалідів, загублених мають бути соціально захищені. Так само не варто докоряти колишнім солдатам, як вони, мовляв, могли брати участь у тій війні, сутність якої, врешті, не була секретом і тоді попри всю радянську пропаганду. 18 років тому ми всі були громадянами ненашої держави і мусили виконувати її накази. У когось вистачало мужності стати на прохання імперії, але у небагатьох. “Малих афганістанів” у радянській історії налічується кілька десятків, — так звалих локальних воєн.

Але не треба прославляти й романтизувати афганську війну. Кажу це з пошаною до жертв і учасників війни. А вже склався цілий художній пласт на цю тему. Ідеться не лише про мужність

БІЛЬ І ОБМАН АФГАНСЬКОЇ ВІЙНИ

наших солдатів, зокрема українців, про їхні жертви. Все це зрозуміло. Але водночас є неприкрита неприязнь до супротивника, а відтак і до цілого народу. В цій міфології по той бік фронту — “душмани”, “духи”. Хоч ці люди воювали на власній землі, не вони влізли до нас, а ми до них. До речі, афганська тема, так рясно представлена в радянському і російському мистецтві, зовсім не випадково проросла в Росії чеченською темою, з тим самим пропагандистським наповненням.

Абсолютно не сприймаю усталеного в нашому суспільстві терміна “афганці”. Яке спотворення суспільного погляду! До слова, в Німеччині, як і в нас, ще живі учасники Другої світової війни, зокрема й боїв проти України й Білорусі. Але чи в Німеччині цих німців називають “українцями” або “білорусами”? Тобто за місцем їхніх боїв, за назвою народу, проти якого воювали. Абсурд. Вживаймо вже незугарний, але принаймні правильний термін “учасники локальних воєн за межами СРСР”. До речі, тільки не “інтернаціоналісти” — на честь “інтернаціоналізму на багнетах”.

А саму дату і війну треба, звичайно, згадати як тяжкий урок історії, як нагадування про потребу мати власну державу, а не служити чужим імперіям.

Цих чоловіків у камуфляжах ви можете побачити в столиці, інших містах. Вони співають у найбільш людних місцях — біля метро, базарів. Співають гарно, пісні суворі й водночас щемли-

ві. Про “війну незначену” в далеких землях, про солдатську дружбу, про смерть, що чатує на кожному кроці. Перед хлопцями стоїть табличка, на якій сказано, що вони представляють товариство “Солдати імперії”, що збирають кошти для учасників бойових дій. Перехожі раз-по-раз кидають у коробку гроші: люд у нас жалісливий.

Учасникам яких саме воєн збирають кошти, не уточнено. Про щось можна здогадатися з текстів пісень. У них звучать слова: “гори”, “Кандагар” та інший афганський антураж. “А помирає не хочеться...” — це рядки однієї з пісень. Кому ж хочеться помирати в такому віці та ще й хтозна за що, так, як їхні побратими, які залишилися в піснях...

● ПІД ДВОГОЛОВИМ ОРЛОМ

Марія ОЛІЙНИК,
м. Донецьк

9 лютого 2009 року в Донецьку в річницю сумнозвісного IV обласного з'їзду рад депутатів Донецько-Криворізького басейну (1918 р.), з 12:00 до 15:00 шовіністичне проросійське кубло в кількості близько 10 осіб державоненавистників незалежної України під головуванням одіозної фігури Олександра Цуркана розпочали свій шабаш біля пам'ятника більшовику Леніну на площі його імені.

Усе це робилося з відома Донецької міської ради, яка надала дозвіл на проведення будітню фестивалю російської культури.

Цього дня 1918 року в Харкові розпочався з'їзд, на якому було проголошено Донецько-Криворізьку республіку “для зміцнення радянської влади на місцях”, яку гаряче привітали ЦК більшовицької партії й уряд Росії на чолі з Леніном. Цілий економічний район штучно відривали ті “діячі” від України, щоб створити плацдарм для захоплення всієї України російськими більшовиками. Серед вождів цього зборища не було жодного українця. 12 лютого 1918 року проголосили окрему Донецько-Криворізьку радянську республіку, а вже 14 лютого сформовано виконавчий комітет і раду народних комісарів, до якого входили: Ф. Сергєєв (Артем) — голова й комісар народного господарства, С. Васильченко — комісар у справах управління, В. Межлаук — комісар фінансів, Б. Магидов — комісар праці, М. Жаков — комісар народної освіти, В. Філов — комісар судівництва, А. Каменський — комісар у справах державного контролю, М. Рухимович — комісар у військових справах. До речі, за даними 1923 року, в Донецькому басейні жили 1 609 713 українців і 655 962 росіяни.

Доля “лідерів” Артема, Васильченка та інших добре відома, але річ не в тому — прийдешнє покоління не засвоїло уроків історії. І ось 2009 року доморощені російські шовіністи спробували “проголосити” на своєму збіговиську — так званому 3-му з'їзді, який відбувся десь-колись невідомо, “Донецьку федеративну республіку”, яка будітмо є спадкоємицею Донецько-Криворізької. Новоспечені відщепенці, щойно відділившись від України, жваво розповсюджували агітаційну інформацію антиукраїнського, антидержавного змісту, розпалюючи між-

СЕПАРАТИСТСЬКИЙ ПІАР ДО ДНЯ ДОНЕЦЬКО-КРИВОРІЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Олександр Цуркан агітує за ідеї “суперэтноса”

етнічну ворожнечу, паплюжили пам'ять героїв України, ображали український уряд і державні установи, закликали перехожих донеччан до актів громадянської непокорі, пропагували винятковість так званої “суперрусської” раси. Усе це відбувалося під державним російським і су-рогатним “донецьким” прапорами.

Треба відзначити блягузтво “вождя” Цуркана, бо коли активісти Конгресу Українських Націоналістів викликали слідчих СБУ та МВС для складання протоколів, його бойовий запал зник. Підписувати протокол та відповідати на запитання відмовився і навіть заперечив, що роздавав агітаційні матеріали. Мабуть, тому, що проти нього вже порушено дві кримінальні справи і “новоспечений Артем” перебуває на підписці про невізід. Сподіватимемося, що після проголошення **Донецької Федеративної Республіки (ДФР)** запобіжний захід Олександрові Цуркану буде змінений і стане уроком для майбутніх новітніх ПІСУАРЩИКІВ. Щоб надати оцінку їхнім діям, наведемо фрагмент однієї з листівок:

“МЕЖДУНАРОДНЫЙ РУССКИЙ ФРОНТ НАРОДНОЕ ДВИЖЕНИЕ ДОНЕЦКАЯ РЕСПУБЛИКА ВСЕМ! ВСЕМ! ВСЕМ!

Декларация о государственном суверенитете Донецкой Федеративной Республики (ДФР) Донецкая Федеративная Республика, с учетом юридического факта, является законной правопреемницей Донецко-Криворожской Республики основанной 09.02.1918 года и имеющей более 90 лет государственности.

...15. ДФР заявляет о своей приверженности общепризнанным принципам международного права и готовности жить со всеми странами и народами в мире и согласии, принимать все меры к недопущению конфронтации в международных, межреспубликанских и межнациональных отношениях, отстаивая, при этом, интересы Донецкой Федерации как **единого Русского Православного Государства — носителей Русской идеи Суперэтноса.**

16. Настоящая Декларация, на время “украинской” оккупации, действует на территории Донецкой, Днепропетровской, Запорожской, Луганской, Харьковской, Херсонской республик, как единой и неделимой территории Донецкой Федеративной Республики, провозглашившей о своей независимости и является законом и основой для разработки Конституции ДФР, а также призывом для продолжения **народно-освободительного движения в рамках создания единого русского государства.**

Председатель Совета Федерации А. Таврин
Донецк 09 февраля 2009”

Усе це скріплено овальною печаткою з двоголовим орлом “Донецька Республіка”.

Ось такий “фестиваль російської культури” в українському Донецьку, а насправді — утворення Донецької Федеративної Республіки, тобто новітнього ПІСУАРУ, який, сподіваюсь, гідно оцінять слідчі СБУ.

● РЕПЛІКА З ПРИВОДУ

«КОМУ МІЛЬЙОН?!»

Петро АНТОНЕНКО

Нема сумніву, що на посаді мера столиці великої європейської (начебто ж) держави розумна людина. Днями пан Черновецький запропонував будь-кому з охочих заробити мільйон доларів. Про що негайно було оповіщено у столичній пресі, якої нині в мерії доволі.

Міський голова заявив, що сам вручить власний мільйон тому, хто ожениє секретаря міської ради Олеса Довгого, тобто знайде йому гідну наречену. Справа непростя. Адже нежонатий секретар, якщо вірити його і мером газетам, має безліч чеснот. Одна з газет так і пише: “молодий, але видатний секретар”. “Мій видатний секретар Київради” — це вже слова мера.

Клопіт якнайшвидше одружити хлопця мер пояснює суспільною потребою: “Йому терміново потрібно — він майбутній мер, на нього вся Україна дивиться”.

А ще пояснює тим, що швидко хоче побачити потомство Олеса Довгого, сподіваючись, що “вони будуть такими ж симпатичними”, як і їхній тато. Вочевидь, київський престол планують передавати у спадок, як у монархії, і після Довгого князятимуть його діти.

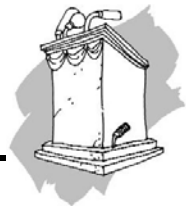
Якщо хтось вважає, що знайти такому видатному нареченому пару дуже просто, то помиляється. Мільйонами, заробленими тяжкою працею, пан Черновецький не розкидається. Якого калібру наречений, такою має бути й наречена. Вона повинна бути (цитую) “найкрасивішою, -ніжнішою, -вірнішою, -коханішою”. Відбір мер вестиме особисто, в помічники залучає хіба що власну дружину. “Кастинг” відбуватиметься в кабінеті міського голови. Щодня мер планує приймати по десять кандидаток. Вірогідно, за присутності дружини.

Зате по завершенні епопеї з одруженням мер гарантує молодому подружжю: “За власний кошт куплю молодим все: посуд, постіль, подушки”. І навіть, вибачте, труси. Так і заявив, і оприлюднив.

Щоб ніхто не сумнівався в гонорарі свахам, мер запевнив: “Мільйон доларів лежить просто в мене в столі — для мене це не такі вже великі гроші”. Щодо мільйона в шухляді столу, то це вже Леонід Михайлович дарма. Бо так і напрошується неприємна асоціація з відомим головою Львівського суду, в якого теж лежав мільйон у шухляді. Той самий, який чи то він назасівав, чи то йому засіяли. А ось ці гроші ці для мера невеликі, охоче віримо.

Тож свахи — на старт! Та, котра ожениє “видатного” секретаря, точно вже переживе кризу, як пише мерова газета.

У тій самій газеті мерії на першій сторінці подано ще один рецепт від міського голови, як розбагатіти. Замітка “Київський іподром набуває нової якості” з радістю повідомляє, що вперше від радянських часів на іподромі відкривається тоталізатор. Тож запроваджують ще один з різновидів азартної гри. Це в місті, яке й так займає один з перших шаблів у Європі за кількістю казино, гральних залів, інших азартних закладів на душу населення. Цікавий коментар мера: “Іподром — не богугодна справа. Але для того, щоб прогудувати киян, я готовий до будь-яких рішучих заходів”. Як саме тоталізатор годуватиме киян і яких, не уточнюється...

● ГЕОПОЛІТИКА

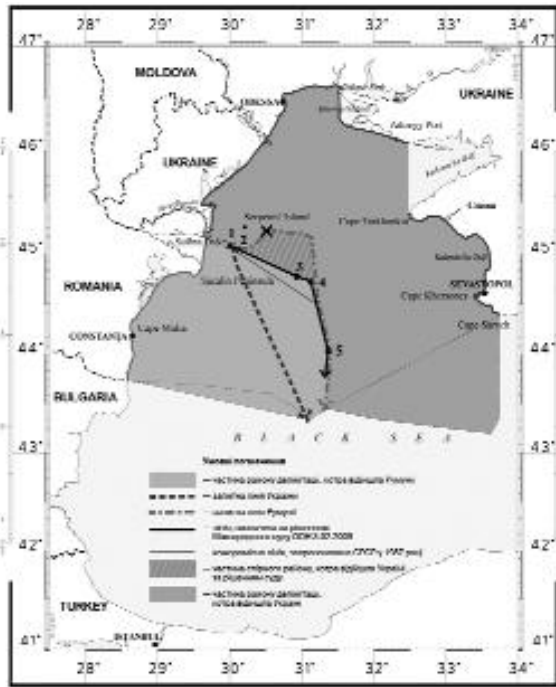
Євген БУКЕТ

Причиною міждержавної суперечки став острів Зміїний, що розташований у Чорному морі за 35 км на схід від узбережжя України і входить до складу Кілійського району Одеської області. Його площа — 0,17 кв. км.

За давньогрецькою легендою, острів підняла з моря богиня Фетіда для свого сина Ахілла. Перша згадка про острів з'явилася у писемних джерелах кінця VII століття до Р. Х. — там він називався Левке (Білий). Зміїний мав дуже важливе значення в роки великої грецької колонізації Північного Причорномор'я VIII—VI століть до Р. Х. Сюди причалювали кораблі. Тут було споруджено, а пізніше зруйновано храм Ахілла, якого вважали владикою і покровителем Чорного моря. Руїни храму (квадратна споруда зі стороною приблизно 30 метрів) було знайдено й описано 1823 року, а 1843-го значну кількість будівельних матеріалів з цих руїн використали для будівництва на острові маяка. Острів згадується в записах Овідія, Страбона і Геродота. З I ст. до Р. Х. до 456 р. острів був у складі Римської імперії, з 456 р. — Візантії. З XV сторіччя належав Туреччині.

Після перемоги Росії в російсько-турецькій війні 1787—91 рр., згідно з Ясською угодою, острів Зміїний відійшов до Російської імперії. Після цього 1823 року картограф М. Крицький склав першу карту острова. Після поразки Росії в Кримській війні 1853—56 рр. острів відійшов до Румунії, на ньому розташували дисциплінарний батальйон румунської армії. У квітні 1944 року радянський флот висадив на острів десант, і гарнізон капітулював без бою. Згідно з дипломатичним протоколом, який підписав Микола Шутов (від СРСР) та Едуард Мезинческу (від Румунії), острів Зміїний з 12 години 23 трав-

ПРОЦЕС «РУМУНІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ»

ня 1948 року передали до складу СРСР. З 1956 року на острові дислокована радіолокаційна рота ППО, а також прикордонна застава скороченого складу.

Питання про розмежування територіальних вод навколо острова Зміїного постало наприкінці 1980-х років. Тоді в шельфі за 40 кілометрів від острова було знайдено поклади нафти і газу. 1987 року СРСР запропонував Румунії розмежувати територіальні води, але процес не було завершено через розпад соцтабору і Радянського Союзу. Так це питання у спадок отримала Україна.

Одразу після підписання українсько-румунського Договору про відносини добросусідства та співробітництва 1997 року розпочалися переговори про розмежування морських просторів у Чорному морі. Однак після 24-х раундів переговорів, які тривали до 2004 року, згоди так і не дійшли. Україна вважала доцільним продовжувати переговори, але Румунія вирішила звернутися до Міжнародного Суду ООН, оскільки про таку можливість сторони домовилися під час підписання Договору 1997 року. 16 вересня 2004 року Румунія зробила подання в Міжнародний Суд у Гаазі з приводу того, вважати Зміїний островом чи скелею, що має визначальний вплив на схему розмежування континентального шельфу в цьому районі. Якщо Зміїний — не острів, а скеля, частина рифу, то акваторію навколо скелі слід розглядати не інакше,

як вільну економічну зону.

Після висунення претензій Україна стала активніше розвивати інфраструктуру острова. Його неодноразово відвідували президенти Леонід Кучма та Віктор Ющенко. Як підтвердження статусу острова, 2007 року на ньому офіційно засновано українське селище Біле. На початок розгляду справи 2 вересня 2008 р. на території острова Зміїного постійно проживало близько 80 осіб — працівників маяка, гідрографів, іхтіологів, геофізиків, прикордонників.

Рішення Гаазький Суд ухвалює більшістю голосів. Тут правило консенсусу не працює. Суд складається з 15 суддів, але оскільки Україна і Румунія не мали в складі Суду своїх громадян, то обидві сторони скористалися правом призначити спе-

ціально для слухань цієї справи по одному додатковому судді. У слуханнях не брав участі німецький суддя Б. Сімма, який заявив про самовідвід. Тож рішення ухвалювали 16 суддів.

З лютого оголошено рішення. Згідно з ним, Зміїний визнано островом з територіальним морем 12 морських миль, але його не можна вважати частиною прибережної лінії України у визначенні серединної лінії при делімітації континентального шельфу та виключної економічної зони. У судовому рішенні визначено лінію розмежування виключних економічних зон між Україною та Румунією, що стала компромісом між румунською й українською позиціями. Вона майже точно відтворює лінію, яку запропонувала радянська сторона на переговорах про розмежування з Румунією 1987 року.

Українські ЗМІ активно обговорювали рішення Міжнародного Суду ООН щодо острова Зміїного. Зміїний визнано островом, але близько 80 % спірної акваторії відійшло Румунії. Офіційний Київ втішується перспективами нормалізації відносин з Бухарестом і тим, що розвідані запаси нафти і газу залишилися на нашому боці. За словами Президента України, після рішення Суду з 26 розвіданих родовищ нафти й газу нашої країні відійшло 21. Отже, знайдено відповідь у конфлікті, який коштував України мільярди доларів за останні 15—17 років.

А опозиціонери тим часом звинувачують Віктора Ющенка в здачі національних інтересів...

ЗАНЕДБАНА ПАМ'ЯТЬ

Закінчення. Поч. на с. 1

Рекорд тут, мабуть, за Національним заповідником “Хортиця”, довкола якого розгорілися справжні земельні скандали. І не випадково. Адже на заповідній території, окрім самого заповідника “Хортиця”, земельні ділянки отримали ще 29 суб'єктів. І чималі: 83 відсотки загальної території! А понад 33 гектари — у непевному правовому стані. Землю, яку Запорізька міськрада надала заповіднику, ще раніше вона передала одразу кільком суб'єктам, серед яких — Придніпровська залізниця, садівниче товариство. Не випадково в такому правовому хаосі на території заповідника самовільно будують дачі, сараї, гаражі, цех з виготовлення хімічної продукції, проводять самовільне будівництво автостоянок.

Про безгоспність наших пам'яток можна зробити висновок і з того, як відбувається їхня паспортизація. Її мали провести протягом 2003—2010 років, координатором призначено Мінікультури і туризму. Але досі у дев'яти областях так і не було розроблено програм паспортизації. Держава виділяє на цю справу чималі кошти, але за останні п'ять років на паспортизацію пам'яток чомусь використано лише 30 відсотків наданого. Десятки тисяч пам'яток і далі безпаспортні.

За недостатнього фінансування наші відомства, насамперед МКТ і Мінірегіонбуд, повертають до бюджету чимало **не освоєних коштів**. Не відстають у цьому й місцеві органи влади.

Дивують методи освоєння. Реставрація храму відрізняється від будівництва зерноскладу. Є норми, правила, технології. Але про яку технологію говорити, коли за дрімучим принципом “залишкового” фінансування кошти на реставрацію можуть надати під зиму. 2008 року на реставрацію і реконструкцію заповідника “Софія Київська” надано 6,5 мільйона гривень, але 60 відсотків їх було передбачено на останній квартал, тобто на період, коли реставраційні роботи за технологією заборонено проводити.

Ще одна біда — довгобуду й недобуду. Так, у 2005—2006 роках на зміцнення узбережжя острова Хортиця було виконано лише 20 відсотків робіт. На цьому фінансування припинилося, а тому й роботи зупинилися. Стихія продовжує руйнувати недобудовані об'єкти, в які вже вкладено півтора мільйона гривень.

Рахункова палата виявила ще чимало недоліків. Наприклад, коли замість державного замовлення відомства практикують договори підяду з різними комерційними структурами, а це вже стежка до зловживань. “Відловлено” чимало конкретних порушень використання бюджетних коштів у певних заповідниках. Питання тільки в тому, чи буде належна реакція правоохоронців.

Тож резюме Рахункової палати досить песимістичне. Правда, це виходить за межі її функцій, адже палата покликана перевіряти, як витрачають державні, тобто наші з вами гроші. І все ж довелося констатувати, що через бездіяльність виконавчої влади в питаннях збереження національної духовної спадщини **“більшість прийнятих державних цілевих програм, спрямованих на їх вирішення, не профінансовані у запланованих обсягах і не виконані”**. Що тут додати?

Петро АНТОНЕНКО

● АВТОРИТЕТНО

ЧИ Є КЕРОВАНІЙ ХАОС?

Як розцінювати суспільно-політичну ситуацію в країні, коли фінансово-економічна криза наклалася на затяжну політичну? Дехто пропонує й таке визначення, як “керований хаос”. Думку з цього приводу висловив політик, нещодавно — голова фракції “НУ-НС” у Верховній Раді, нині голова депутатської групи “За Україну” цієї фракції В'ячеслав КИРИЛЕНКО:

— Дехто сприймає демократію як хаос, а в деяких питаннях просто відсутня позиція влади, і в такому випадку це справді хаос. Якщо всі виконуватимуть закони — і влада, і громадяни — не буде хаосу, а буде демократична незалежна Українська держава. Ось із цим питанням у нас поки що нез'ясованість: закон виконують далеко не всі. І це головна проблема, без розв'язання якої стабільності та справжнього поступу не буде.

Треба не нагнітати пристрасті, а кожному працювати на своєму місці. І тоді буде більше порядку.

Спілкувався Петро АНТОНЕНКО

● ПОГЛЯД

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Коли уважно спостерігаєш за “хитримими” базарними вагами, їхнє нервово балансування заворушує, гіпнотизує, і вже не хочеш нікого ловити на шахраюванні. Так само з українською політикою — ідеальної рівноваги сил ніхто не очікує, сприймаючи все як хаотичне балансування протистоянь. Тисячі рук з різних боків то підштовхують, то притримують розбалансовані шальки терезів української влади, що вже стають терезами історії. Треба ловити точку умовної рівноваги, якщо є ще хоч трохи відповідальності в тих, хто взяв на себе відповідальність за державу. Це можливо нині, після парламентського звіту уряду і провалу несміливої спроби відправити його у відставку. Юлія Тимошенко виступила у своїй ролі талановито, що особливо помітно на тлі блідої політики нашого парламенту. Хтось вважає це перемогою БЮТ та її лідера. Та не про це йдеться: громадян цікавлять не перемоги чи програші політиків, а як порятункувати себе і багатотрагедальний народ...

Президент Віктор Ющенко отримав шанс на моральний вихід з політичного клінчу, в якому вимушено опинився вже після першого скандалу в Секретаріаті. Таке тривале протистояння — без права ухилитись і жодної можливості вийти на шлях порозуміння — психологічно тяжко витримати, враховуючи програшність нав'язаного стилю і сценарію непотрібної нації суперечки.

Про це не варто говорити. Не треба лякати вибагливу українську долю. Настане час, і кожному з нас усе стане зрозумілим. Президен-

тові більш не варто щодня застерігати уряд, хоч пояснювати, в чому полягають можливі небезпеки, треба. В. А. Ющенко сказав про це у телевізійному зверненні до нації. Слово за нацією.

Громадяни сприйняли все напорчуд спокійно. Люди тепер сподіваються лише на себе і на власну феноменальну здатність виживати, тому наш народ неможливо залаяти. Він воліє не знати, з якою силою йому доведеться зіткнутись небавом. Напевно, має рацію один з “чорних” філософів економічної кризи: українці повинні відчути все це власними долями і кишенями.

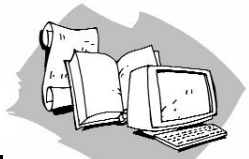
То хто ж дасть нам шанс уникнути чергового пограбування? За Конституцією, тільки Президент може допомогти нації зробити пра-

ТОЧКА РІВНОВАГИ

вильні висновки і вийти з кола циклічності проблем на рівну дорогу успіху. В цьому обов'язок Президента. Якщо він зуміє це зробити — замість пояснень, хто винен, і чергових застережень, кризова “прелюдія” завершиться. Кожен з вищих керівників держави формально зробив остаточний вибір, після чого повинна настати психологічна рівновага. Президент пропонував власне бачення виходу з кризи і висловив свої застереження. Прем'єр заявила про бажання йти власним шляхом і домоглася фактичної підтримки парламенту. З цього моменту будь-які слова критики із Секретаріату Президента чи наполягання на зміні політики уряду зайві. Більш того, позиція конструктивної критики уряду може зіграти фатальну роль в порушенні психологічної рівноваги між Президентом і Прем'єром. Модель цієї рівноваги така: уряд діє вільно, і за-

уваження зможе йому зробити тільки народ власною реакцією, якщо розумітиме, що з ним відбувається, хто винен, і зуміє організуватися вільно, а не “під дудки і позиції”. Президент не може і в жодному разі жодним словом публічно не повинен оцінювати дії уряду, бо відтепер не має змоги впливати на них ні конституційно, ні через парламент, ні волею громадської думки. Уряд з парламентом взяли відповідальність на себе і критику з пропозиціями радо вітатимуть як можливість перекласти свій негатив на “помічника без права голосу”, тобто Президента, і цим відвернути власну відповідальність перед нацією.

Політики в боротьбі за владу не завжди бачать державну мету. Прем'єра призначено для просто-го утримування бюджетного балансу і господарювання, тому він не може бути національним лідером. Мету нації й поведінку народу в складні моменти історії повинен чітко бачити президент, тлумачити народові суть і варіанти дій, і головне — можливі наслідки для громадянина. У світовій практиці дедалі більше націй ідуть легшим шляхом — віддають перші ролі прем'єрам, але це не вихід, бо веде до застою розвитку демократій та частих змін урядів. Ми не виняток. Українці, зламани кризою, всупереч Президентові, парламентові й уряду можуть не послухатися нікого і вкотре програти. Президент повинен говорити з народом щодня як із єдиним носієм влади, пояснювати обов'язки кожного громадянина, спокійно апелювати до здорового глузду нації. Настане час, і після страждань та втрат народ вимушено визнає рацію позиції свого Президента, відшукає втрачену стежку, і вже ніхто й ніщо не зможе зіграти на його простому бажанні жити по-людськи на власній землі.

Надія КИР'ЯН
Фото автора

Коли читаєш ці рядки, важко повірити, що написані вони майже століття тому:
*Героїв час минув, — що ж, будемо й без них!..
Але невже нема ні іскорки чесноти?
Невже, крім пишних фраз та поривів
дрібних,
Нічого вже нема в найвищій істоти?
Ми раді за прогрес, і от до всіх країн
Ми на вистави йдем з культурністю своєю.
Коли ж той буде час, що більше, ніж машин,
Ми виставим людей з високою душею?*

Їхній автор — Володимир Самійленко, письменник, перекладач, видавець, музикант — народився 3 лютого 1864 року у Великих Сорочинцях. З перших днів відчув на собі несправедливість людських стосунків, прірву між багатими й бідними. Був позашлюбним сином здібної вродливої кріпачки, наймички Олександри Самійленко та підстаркуватого сина поміщиці Івана Лисевича, який обіцяв одружитися, але обіцянки не дотримав.

Сім'я Самійленків була відома музичними здібностями, музика наклала відбиток на все життя письменника.

Завдяки освіченому й людяному сорочинському дідичу Олександрові Трохимовському, який опікувався хлопчиком, віддав його вчитися до Миргорода, потім до Полтавської гімназії, Володимир здобув освіту, став студентом Київського університету.

Усе життя змушений був заробляти на шматок хліба працею, яка не відповідала його здібностям, проте часом і такої не мав. Після закінчення університету два роки працював на Київському телеграфі, з 1983 до 1900 — у Чернігівській земській управі, потім у Катеринодарі на Кубані. Найтяжчі часи пережив в окупованій Польщею Галичині в м. Тарнові, куди виїхав 1921 року. Громадськість Галичини врятувала поета від голодної смерті. 1922 року з дружиною й молодшою донькою дістав притулок у садівничо-господарській школі Львівської “Просвіти” в с. Миловане на Прикарпатті.

1924 року переїхав до Києва, отримав радянське громадянство. Пережив злидні, поневіряння, смерть доньки.

Попри всі життєві труднощі, написав блискучі вірші й поеми, сатиричну прозу, поетичну драму про Марусю Чурай. Тогочасна поетична сатира не мала популярнішого твору, як Самійленків “Щасливий край” (“Ельдорадо”). Та й тепер, коли читала її деяким своїм знайомим, у них загорялися очі, люди просили: перепиши.

Значну частину життя Володимир Самій-

ДУША ПОЕТА НЕ СТАРІЄ

ленко присвятив музиці. У Чернігові грав на різних інструментах в оркестрі в “Народному театрі”, у Миргороді організовував концерти й вистави, навіть написав оперетку “Спирідон Холодний”. Познайомився з письменником і бандуристом Гнатом Хоткевичем, захопився грою на бандурі...

Останні дні провів у Боярці під Києвом, де його й поховала місцева громада за козацьким звичаєм 25 серпня 1925 року.

Нинішні мешканці Боярки шанують пам'ять подвижника. У день 145-річчя з дня народження біля могили Володимира Самійленка зібралося багато людей — письменники, просвітяни, вчителі, учні шкіл Боярки та Вишневого. Відкрила жалобний мітинг директор Боярського краєзнавчого музею Любов Кравченко. Отець Дмитрій з Боярки та отець Сергій з Білої Церкви відправили па-нахиду.

Боярський міський голова Тарас Добрів-

ський повідомив учасників мітингу, що торік Боярська міська рада заснувала літературно-мистецьку премію імені Володимира Самійленка, якою нагороджуватимуть найкращих літераторів, журналістів, митців Боярки. Голова Київської обласної організації НСПУ Анатолій Гай зазначив, що Боярка — одне з вогнищ культури й духовності, де вшановують Володимира Самійленка, творчість якого досі поцінована недостатньо. Прочитав акровірш “У мене є одно кохання”, з початкових літер якого складається слово “Україна”. Пообіцяв, що докладе всіх зусиль, щоб зібрати якомога більше творів митця і видати їх.

Ніна Харчук, заслужений журналіст України, депутат Боярської міської ради, сказала, що Володимир Самійленко зовні був скромним, непоказним, але це потужна творча особистість. За рівнем сатиричного хисту мало таких не лише в українській, а й у світовій літературі. Останній вірш Самійленко

присвятив Олександрові Тулубу, який у ті часи найбільше був з ним. Там є слова: “та чи не дивно, що душа зістаритись не поспіша...” Душа письменника лишилася молодю. Треба вивчати його творчість, вчитися любити свою землю, як він.

Валентина Донець, голова Києво-Святошинського об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, закликала просвітян спільними силами оновити могилу письменника, надати їй кращого вигляду. “Є в Самійленка чудовий вірш, де він порівнює рідну мову з діамантом, який лежав у пилюці на дорозі, доки його не підняв Тарас Шевченко, відшліфував, і ця мова засяяла і сяятиме ще ясніше. Добре, що сюди прийшло багато молоді, для якої поет послужитиме зразком любові до рідного слова”.

Микола Сом, поет, публіцист, голова Конгресу української інтелігенції Києва і Київської області, передав вітання від інтелігенції Київщини. Тетяна Домашенко, поетеса родом з Полтавщини, висловила сподівання, що літературна спадщина Володимира Самійленка набуде ширшої популярності — адже за радянської влади її замовчували. “Я сама ознайомилася з творчістю письменника лише 1997 року, коли почала працювати старшим науковим працівником Миргородського краєзнавчого музею”. Школярі з Вишневого прочитали вірші Самійленка.

Після мітингу в Боярському краєзнавчому музеї вручили премії імені Володимира Самійленка. Лауреатами стали Ніна Харчук, краєзнавець, дослідниця творчості письменника, яка упорядкувала книжку спогадів про нього, Тетяна Зубкова-Володай за досягнення в поезії, журналістиці та авторській пісні й колектив Боярського краєзнавчого музею.

Прозвучала літературно-музична композиція “Поет живе в серцях свого народу”, яка складалася з пісень на слова Володимира Самійленка, його віршів, сторінок біографії. Хочеться відзначити чудову декламацію учнів молодших класів Боярської школи, вихованців студії “Слово”, якою керує Ірина Сечкова.

Письменник Олег Чорногуз розповів, що в радянські часи він працював у журналі “Перець” і йому “рекомендували” не ходити на могилу Володимира Самійленка, щоб не мати неприємностей. “Хай цей захід буде зерном, з якого виросте колос”, — сказав він.

Жалобний мітинг біля могили Володимира Самійленка

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
голова Бориспільського об'єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Виповнилося 90 років відтоді, як козаки Воронківської, Бориспільської й Баришівської сотень вступили в нерівний бій проти більшовицького війська на Трубежі. Ця, одна з маловідомих подій боротьби за соборну Українську державу відбулася 4—5 лютого 1919 року на території нинішнього Баришівського району біля залізничного мосту через річку Трубіж.

То був час, коли під ударами ворогів зі сходу армія Української Народної Республіки змушена була залишити спочатку Лівобережжя, а згодом і Київ. Український уряд переїхав до Вінниці. Серед тих, хто вирішив ціною життя затримати більшовиків на підступах до столиці, було близько трьох сотень (точна кількість невідома) відважних жителів Борисполя, Баришівки, Воронькова, кількох доволішніх сіл.

Тривалий час про цю подію згадувати було небезпечно, адже 70 років радянська пропаганда називала всіх, хто боровся проти більшовицького засилля, бандитами. Тому навіть удови й матері загиблих боялися розповідати дітям та онукам правду про героїчну смерть їхніх батьків. Але берегли про них пам'ять. В архівах жодних документів знайти поки що не вдалося.

Сумний досвід свідчить: хоч і значущі, але незадокументовані історичні події з плином часу забуваються або стають легендами, в яких не завжди легко відрізнити правду від домислів. Тому потонула б пам'ять про героїв у вирі забуття, якби не допитливий розум Андрія Свирида, краєзнавця й патріота з села Іванкова, на жаль, уже покійного. Про мужній вчинок земляків він почув ще в дитинстві, на початку 30-х років, від свого батька, бо серед загиблих був його близький ро-

дич. Майже через 70 років Андрій Олександрович завдяки розмовам зі старожилами сіл Іванкова, Воронькова, Rogозова, Глибокого з'ясував, що після створення Центральної Ради в українців відродилася надія на створення держави. Жителі Воронькова, Борисполя й Баришівки почали гуртуватися в козацькі загони-сотні.

На початку лютого 1919 року командир Воронківської сотні Іван Черпак отримав наказ зайняти оборону на лівому березі Трубежа, щоб зупинити просування червоних військ до Києва, доки звідти евакуюються українські установи. Про відбиття наступу, тим більш про другі Фермопіли не йшлося. Бо що, крім рушниць, шабель і двох кулеметів

ПРОЧИТАЙТЕ ТУЮ СЛАВУ

могли протиставити козаки кільком десяткам тисяч більшовиків, які мали на озброєнні бронепотяги й гармати?

Перед самою річкою повстанці пошкодили залізницю з надією, що потяг зійде з колії. Але серед них знайшовся зрадник, який сповістив більшовиків про небезпеку. Тому перший бронепотяг зупинився перед мостом і почав обстрілювати українців із гармат.

Два дні тривав нерівний бій, більшість оборонців загинули або дістали поранення. Скориставшись темрявою, вцілілі козаки відступили, забравши поранених.

Звістку про розгром сотні приніс до Іванкова гімназист, мабуть, учасник бою, бо під козюхом у нього була закривавлена вишиванка. На запитання дружини одного з повстанців, де її чоловік, юнак відповів: “На дні Трубежа”.

Після появи в місцевій пресі публікацій Андрія Свирида про цю трагічну подію український поет Микола Карпенко, уродженець Воронькова, написав поему “Отаман Чер-

пак”, в якій розповів про подвиг козаків у бою на Трубежі. Він також згадував, що в дитинстві чув розповіді краян про цей бій та інші героїчні вчинки Івана Черпака і його побратимів. Ці факти підтверджували поетова сестра Катерина, інші вороньківці поважного віку.

1990 року після одного з мітингів на підтримку незалежності України, до мене, одного з його організаторів, підійшов похилого віку борисполець і розповів, що 1920 року його батька як українського патріота розстріляли за участь в антибільшовицькому повстанні в нашому місті. За його словами, повстанців очолював отаман Іван Черпак. Чоловік розповідав, що на одному з міських кладовищ збереглися могили розстріляних того дня батька

й сина. На підставі почутого я написав статтю про бориспільське повстання, яку надрукувало кілька демократичних газет. Згодом про бій писали й інші краєзнавці.

Андрій Свирід відшукав у Воронькові людей, які розповіли про останні роки життя Івана Черпака і показали місце його поховання. Вдалося роздобути давню фотокартку, на якій він разом із побратимами. Тоді силами вороньківських і бориспільських представників патріотичних партій було впорядковано могилу, встановлено на ній дубовий хрест. За участю десятків людей, зокрема священиків, учнів місцевої школи відслужили панахиду і провели мітинг-реквієм.

Згодом вирішили встановити пам'ятник всім, загиблим на Трубежі, не на місці бою, а на одній із центральних вулиць Баришівки. Андрій Свирід разом з бориспільськими підприємцями Олегом Шереметом і Віктором Швагруном побували на прийомі в голови Баришівської райдержадміністрації Сергія

Васильківського. Вони привезли фотознімок виготовленої за кошти пана Швагруна мармурової плити з написом-посвятою землякам, загиблим у бою з більшовиками. Однак керівник виконавчої влади відмовився від сприяння, заявивши: “Нікому не дозволю встановлювати пам'ятник петлюрівцям. Мої дід і батько були більшовиками, і я більшовик!” Свирід звертався до тодішнього голови облдержадміністрації, до Адміністрації Президента України. Звідусіль надходили відписки. Лише з обласного Центру охорони пам'яток історії, археології та мистецтва повідомили, що не заперечують проти встановлення у Баришівці плити з відповідним текстом. Згодом вирішили, що найліпше місце для пам'ятного знака — привокзальний майдан залізничної станції Баришівка. Адже на цю територію не поширюється влада новітніх більшовиків. Крім того, Укрзалізниця, якій належить територія, не заперечує проти встановлення пам'ятного знака. Підтримував цю ідею колишній заступник голови Баришівської райдержадміністрації, дід якого брав участь у бою. Але проти встановлення пам'ятного знака виступила місцева рада ветеранів. Виявляється, на 18-му році незалежності України владою в деяких районах і містах є не органи, сформовані відповідно до Конституції й законів, а протиукраїнські налаштовані місцеві осередки громадських організацій.

Проте попри всі перешкоди, соратники й побратими Андрія Свирида не втратили надії на успішне завершення його починання. У майстерні одного з бориспільських підприємців уже третій рік зберігається виготовлений за спонсорські кошти гранітний пам'ятник героям-козакам. А плита з написом стала б його елементом.

4 лютого представники демократичних організацій Київщини вшанували пам'ять героїв Трубежа на місці бою.

● І ТАКЕ БУВАЄ...

«ВУЛИЦЯ ІМЕНІ МЕНЕ»

Дивна звістка надійшла з села Канівщини, що в Прилуцькому районі Чернігівщини. Одна з авеню села відтепер носить горде ім'я “вулиця імені Олега Ляшка”. Того самого, депутата парламенту. Цей факт, може, й не заслуговував би на особливу увагу, якби то не була вже третя вулиця в області, поіменована на честь відомих — і живих — політиків. Отже, це тенденція. І її не поясниш тільки тим, що Сіверська земля так щедро народжує гетьманів, президентів, спікерів і прем'єрів. Тут щось інше, цікаве для нашого суспільного буття.

Нагадаю, що в Чайкіному Новгород-Сіверського району, рідному селі Леоніда Кучми, є вулиця його імені. Це зрозуміло: земляк рекордні 10 років був главою держави. Ім'я нинішнього глави держави красується на новеньких табличках на одній з вулиць Батурина. Годі сперечатися, який величезний внесок зробив Ющенко у відродження гетьманської столиці. Кажу це цілком серйозно, як і про те, що аніскільки не применшую якостей Олега Ляшка. Один з яскравих депутатів Верховної Ради, багато робить для рідної Чернігівщини. І нехай хтось каже, що функція депутата парламенту держави не в тому, щоб бути, по-радянському “штовхачем”, цебто щось комусь “пробивати”. Є й інша думка: окрім праці над загальнодержавними проблемами, нардеп має допомагати своїй малій батьківщині.

Одне слово, питання дискусійне. Та є й інше: чи варто політикам так себе увічнювати, а громадянам — їх увічнювати? Запитання і до політиків, і до громадян. І який вигляд

Фото Петра Антоненка

мають ось такі дошки, як ця? Мало не написав “меморіальні”. А як їх назвати? Мабуть, пам'ятні. Хоч і в цьому слові є щось “меморіальне”. Тож як не крути, а виходить, як в оповіданні Чехова “Оратор”: “Так говорити про живу людину можна, хіба що насміхаючись”.

Але ж увічнюють усерйоз. І, мабуть, за згоди тих, хто на дошках і табличках. Чи без згоди? Може, політики зовсім і не претендували на таке, а то заповзятливі громадяни постаралися?

Припускаю, що і Ляшко, і два президенти готові висловити “самовідвід”, тобто незгоду з приводу вписування їхніх імен на таблички. Невже громадяни наполягатимуть? Тоді це буде втручанням в особисте життя — навіть президентів, у яке в нас чомусь звикли втручатися.

...У сусідньому з моїм селі Виблі на Чернігівщині у 30-ті роки нещодавно організований колгосп придбав першу й одну з перших у районі вантажівку. На весь борт фарбою написали: “Колгосп імені Балицького”. Ім'я саме цього міністра гордо носив колгосп. І раптом,

як грім з неба: Балицького заарештовано і судять як ворога народу. Що ж робити?

Переименовують колгосп, зафарбовують старий напис на автомашині й пишуть такими самими великими літерами: “Колгосп імені Постишева”. Вирішили, що вже навечно, адже це сам секретар ЦК партії. І раптом знову: Постишева заарештовано, він ворог народу. Збираються сіромахи-колгоспники на чергову раду: треба переименовувати колгосп і знову перефарбовувати машину. Так і фарби не настає. І тоді хтось запропонував назвати колгосп на честь тогорічного ювілею — “Імені 20-річчя Жовтня”. Так і проіснував цей колгосп ще аж понад 60 років, навіть у незалежній Україні нагадуючи назвою, що то був за ювілейний рік — 1937-й.

Мабуть, не варто поспішати увічнювати й увічнюватися на табличках і дошках. А якщо вже комусь дуже хочеться, то краще пам'ятати вулицю, де народився й зробив перші кроки. І ця вулиця “імені себе” нехай кожному буде найріднішою — без пам'ятних табличок і дощок.

СВОБОДА СЛОВОГОВОРІННЯ

● ДЕБАТИ, ДЕБАТИ...

Моя тітка в селі, як і її сусідки, телевизор дуже любить. Особливо політичні ток-шоу. Ось тільки халепа: надто багато цих шоу, політиків і телеканалів — у моєму селі їх приймають на звичайну антену аж 14. І після кожного політшоу тітка перебуває в глибокій задумі, бо дуже важко щось второпати. Каже, виступає один політик — гарний, “при галстуку” (краватка для тітки — вищий ступінь респектабельності) й говорить щось одне. Після нього виступає інший, такий самий гарний і теж “при галстуку”, і плете зовсім протилежне. Кому, якому “галстуку” вірити?

Ось, приміром, баталії довкола Національного банку, коли кожна з політичних сил “банкувала” на свій лад, а людям саме стрибками долара пояснювали здорожчання коробки сірників (вони справді подорожчали відсотків на 50). Або чергове шоу Савіка Шустера, куди по свободі слова ходять усі наші владоможці. Цього разу не було хіба Президента й Прем'єра, які теж туди заглядають. Натомість прийшли і голова Верховної Ради, і його заступник, і міністри. Усі “при галстуках”, всі говорили правильно й правдиво — кожен свою правду. А головне, як невесело пожартував спікер, схоже, наших політиків збереш на обговорення державних проблем хіба що в телестудію, навіть у час кризи, навіть тоді, коли чи не всі очільники держави згодні, що відсотків на 80 цю кризу спричинили внутрішні фактори. Правда, кожен показує пальцем на іншого. Наприклад, Президент змальовує дуже сумну картину і в усьому звинувачує уряд, зазначивши, що бюджет січня виконано ледве на 50

відсотків. Прем'єр змалювала зовсім іншу картину і не менш переконливо заявила, що бюджет виконано на 101 відсоток. Знову задачка для моїх сільських тіточок, бо навіть попри поважні літа і не найліпший зір, вони ще розрізняють 50 гривень і 100.

Стосовно ж ток-шоу, а вони у нас незабаром замінять парламент, уряд і президентську канцелярію, то на отому встигли поговорити про наших моряків у полоні піратів, обладки довкола “Артеку”, лист одного з міністрів Прем'єрові. Важливі теми, але смію припустити, що вони непокоять моїх односельців і мільйони людей у десятку чергу.

Натомість недавно без усяких шоу і теледебатів мешканців Києва ошелешило рішення столичної влади підвищити комунальні тарифи у 2—3 рази. Це вже занадто навіть для України. Чи не тому міністр юстиції поспішив бадьоро запевнити, що це рішення ще треба буде “заереєструвати” (узгодити, чи що?) в його відомстві, а воно згоди на таке нахабне подорожчання не дасть. Міністр каже так, начебто подібного не відбулося три місяці тому, коли підвищили тариф на проїзд у столичному транспорті в чотири рази. Поки що підвищення комуналки в столиці зупинено Президентом, але що буде завтра — побачимо. Чи почуємо з телевизора.

Однак не цю прозу життя виносять на перші шпальти нашої преси і на телеекрани. Топ-новини інші: розлучення олімпійської чемпіонки; куди пішла чергова екс-“віагра” і яка прийде наступна, які бутерброди їсть французька співачка. Нарешті, свіженьке — розлучення лідера однієї з парламентських партій. Життя вирує...

● «НА ЗДОРОВ'Я»

ОТРУЙНА «ДІЄТА»

Заходячи до продуктового магазину, далеко не завжди знаєш, скільки доведеться заплатити за товар. Ні, йдеться не лише про постійні подорожчання. А й про те, чи не доведеться потім приплачувати ще й за лікування від таких, з дозволу сказати, харчів. Що саме нам підсовують у красивих упаковках, можна лише здогадуватися.

На цей раз отруйні продукти не потрапили на наш стіл лише завдяки пильності працівників Чернігівської митниці. У них один з найважчих відтинків митного кордону країни. Адже Чернігівщина — єдина область України, що має кордон і з Росією, і з Білоруссю. А саме через ці території, особливо російську, суне на нас усяка всячина з Азії.

Так було й цього разу. Митників особливо зацікавила партія товару, що прямувала з Китаю до однієї з

донецьких фірм. Посилену увагу викликало те, що це був продукт харчування, так звана дієтична добавка. Вже навіть офіційний перелік речовин, з яких її виготовлено, трохи дивував: до них входили насіння сени, листя гінґо, листя гарції камбоджийської, туханос та інші заморські дивовижі. Втім, все це у нас офіційно дозволено. Можна лише подивуватися, як українці віднедавна “запали” на таке дивовижне їдло, наче у нас мало традиційних продуктів. Але митники вирішили підстрахуватися і перевірити, чи нема в “добавці” чогось незадекларованого. І виявилось, що мали рацію. Коли товар було направлено в Центральну митну лабораторію Держмитслужби України, у ньому виявили ще й сібутрамін. У супровідних документах власники товару “скромно” промовчали про цю сильнодіючу речовину. А вона входить до списку заборонених для вільного обігу сполук у багатьох країнах світу, зокрема й у нас. Категорично заборонив вживання цієї речовини на території країни й Інститут гігієни та медичної екології Академії медичних наук України.

Згідно з нашим законодавством, митники порушили адміністративну справу щодо керівника китайської фірми, яка направила товар. Найбільше, що йому “світить”, — штраф.

Що ж, на цей раз усе обійшлося, отруйне зілля не потрапило на наші столи. Але що ще везуть нам звідусіль, що ще зваблює упаковками на полицях крамниць?

● «ПРАВОПОРЯДОК?»

БЕЗКАРНІСТЬ

Є давній принцип правосуддя: справа не в жорстокості покарання, а в його невідворотності. Тобто зло має бути покарано. Але та безкарність, яку ми бачимо в суспільстві, не може не турбувати, бо породжує нове зло.

У моєму районному містечку невідомі зловмисники вночі на центральній площі спіяли святкову ялинку. Обуренню людей не було меж. Але ніхто з них не вірить, що зловмисників знайдуть, і їх справді не шукають. І ця безкарність засмучує найбільше незалежно від версій: чи то було відверте хуліганство, чи потворна форма політичного або соціального протесту.

Сплюндрований пам'ятник Героям Крут. 2007 р.

У Батурині було отримано зовсім не жартівливу погрозу вчинити акт вандалізму на щойно відреставрований Цитаделі. Теж буцімто на знак якогось “протесту”. Міліція мусила терміново вжити додаткових заходів з охорони святинь, адже це вже не просто хуліганство чи псування майна, це замах на святиню.

Дотепер не розкрито два злочини стосовно ще одного святого для українців місця — Меморіалу Героям Крут. Влітку 2006-го глава держави відкрив цей Меморіал на місці історичного бою, а вже протягом кількох наступних місяців пам'ятні плити двічі намагались розтрощити й заливали фарбою. На тому все. Злочин так і залишився без покарання.

Чи не забагато? Якщо таке коїться у громадських місцях, що тоді говорити про громадський порядок у дворах і під'їздах багатоквартирних будинків, в електричних і призабутих долею і владою глухих хуторах і селах, де самотні бабусі іноді кинуті на поталу злочинності.

Масовість дрібних злочинів — це іноді гірше, ніж злочини резонансні. Бо саме з безкарності “дріб'язку” починається зовсім не дрібне. А найсумніше, що громадяни, схоже, вже звикли до отакого “правозахисту”, хоч міліція у нас, кажуть, кількісно перевищує Збройні сили.

Матеріали підготував
Петро АНТОНЕНКО

Сергій КЛИМКО

У Києві засновано Малу оперу, що розташовалася на вулиці Дегтярівській, 5а, коло Лук'янівського ринку. Принаймні так запевняє головне управління культури і мистецтва Київської міської державної адміністрації вже п'ятий рік поспіль. За документами, ще в червні 2004-го постановою Київради було створено Київську Малу оперу в приміщенні колишнього ДК трамвайників, дореволюційному Лук'я-

МАЛА ОПЕРА — ВЕЛИКЕ ДІЛО

рівській було зведено 1902 року зусиллями товариства тверезості за проектом відомого київського архітектора Михайла Артинова, у творчому арсеналі якого розкішний житловий будинок на перехресті Хмельницького та Франка, комплекс будівель клініки Козловського (Паркова дорога) та інші окраси столиці. Цю шляхетну справу фінансували з благодійних внесків киян, які не забували про своїх менш можливих співгромадян. Будівництво “народних домів” набуло популярності на зламі XIX—XX століть. Це стало даниною західній “просвітницькій” моді. Суспільною функцією таких закладів була протидія революційним настроям і масовому пияцтву (які являли собою загрозливу суміш), прилучення до культури та корисних справ робітничої молоді.

Лук'янівський народний дім мав зал на 600 глядацьких місць, у якому влаштовували аматорські вистави, вечори. Тут виступали представники “Молодого театру”, учні музично-драматичної школи М. Лисенка. З 1910 року почали демонструвати кінофільми. На першому поверсі працювала народна безплатна бібліотека-читальня, чайна, їдальня, книжковий склад, вечірні класи для дорослих, бюро для на-

дання юридичної допомоги, притулок і заїжджий двір для селян. Концертний зал розташовувався на другому поверсі. “Цей будинок колись служив благородним починам виховання людей. Свого часу там співали Шаляпін, Собінов, Козловський. Навіть я співала на початку кар'єри. Там дивовижна акустика”, — згадує народна артистка України Євгенія Мірошніченко.

Побратимом Лук'янівського народного дому в Києві був Троїцький, знаний тепер як театр оперети. Там починали театральний шлях Марія Заньковецька, Микола Садовський, Панас Саксаганський, там уперше поставили п'єси Винниченка, як театральний критик за-явив про себе Симон Петлюра.

Бурхливого сімнадцятого року будівля біля Лук'янівського ринку кілька разів переходила із рук у руки, слугуючи політичною трибуною. Для цього використовували величезний фасадний балкон, що виходив на ринкову площу.

Після остаточної перемоги більшовиків Народний дім перепрофілювали на Будинок культури трамвайників. Згодом балкон демонтували, мабуть, щоб відвернути небезпеку промов якого-небудь стихійного демократа, що згадає ко-

лишній революційний запал. Аркові коридори будинку прикрасили яскравим мозаїчним панно в найкращих традиціях соцреалізму, згодом додали гіпсові трамвайчики.

У роки незалежності, як і на більшість радянських закладів культури, на нього чекала доля стихійної капіталізації — там проводили виставки-продажі “досягнень китайської промисловості”, весілля, обіди та вечери веселих сусідів з ринкової площі, частину приміщень роздали під магазини та контори.

Нещодавно, після перенесення трамвайного депо з Лук'янівки на Поділ, з'явилася ідея відродження культурного закладу, однак над приміщенням нависла тужлива пауза зміни форм власності. У порожніх коридорах гуляє вітер, на задньому дворі — собаки із сусіднього ринку. На жаль, доля пам'яток архітектури не обійшла і цю понад столітню будівлю. Головний ініціатор проекту Малої опери Євгенія Мірошніченко вже котрий рік оббиває пороги міських можновладців, закликаючи їх до шанування високого мистецтва. Та чи розв'яжеться колись на Лук'янівці хитрий вузол бізнесу, політики та культури на користь останньої, поки що невідомо. Зараз цю складну ситуацію лаконічно пояснює папірець, вивішений у вікні майбутньої оперної перлини, — вибачайте, мовляв, “Мала опера на капітальному ремонті”.

Олена ШУЛЬГА
Фото автора

Директор Музею книги і друкарства України Валентина Бочковська сказала, що до участі в організації виставки долучилися колеги з Музею книги та друкарства в Острозі. Саме вони і запропонували назву “Перше научіння отрокам”, яка є цитатою із твору Феофана Прокоповича. На жаль, острожці не змогли приїхати на відкриття виставки, але їхня присутність незримо відчувалася в кожному експонаті.

Заступник директора Музею з наукової частини Микола Гламазда додав, що така виставка відбувається вже вдруге. Її ініціювали співробітники музею в Острозі. Можливо, сказав Микола Миколайович, дітям важко зрозуміти, тому їм потрібно пояснити. Тож пояснювати зголосилася куратор виставки Тетяна Шульга. Вона сказала, що це перша виставка, організована спільно з Острозьким музеєм, попередню створювали самотужки. Її експонати з приватних колекцій. На цій виставці представлено 125 книжок різних років видання, починаючи з Букваря Івана Федоровича (Федорова) 1574 року, 22 графічні роботи, письмове приладдя (пера, каламари, пенали). Експозицію побудовано за тематико-хронологічним принципом. Експонується видатна пам'ятка вітчизняної культури — “Лексикон славенороський” Памви Беринди. Це словник, де подано тлумачення українською мовою понад 7 тисяч слів. Він вийшов у друкарні Києво-Печерської лаври 127 року. В окремім вітрині — факсимільна копія 1995 року Букваря Каріона Істоміна, виданого в Москві 1694-го. Це перше видання, де на кожну літеру подано ілюстрації, вірші та висловлювання — як у сучасних букварях.

З колекції Острозького музею представлено “Арабську граматику”, видану 1638 року, “Первое учение отрокам”, Москва, 1714 р., “Граматику польської мови для першого року навчання”, що вийшла друком у Кременці 1812 року. До розмови долучається співробітниця музею Лідія Рябцева. Вона пояснила значення Букваря Каріона Істоміна для подальшого розвитку книгодрукування для дітей.

Кожен експонат виставки може бути предметом окремої розмови. Співробітники музею з любов'ю розповідають про стародавні книжки, які зберігаються у фондах,

КНИГИ — МОРСЬКА ГЛИБИНА

У Музеї книги і друкарства України відкрито книжково-ілюстративну виставку “Перше научіння отрокам”. На урочисте відкриття завітали учасники дитячого хору “Соняшник” під керівництвом Світлани Рябінкіної будинку творчості “Дивосвіт” та їхні батьки. Працівники музею ввели дітей і дорослих у світ книжки, розповіли, як створювали виставку, а також про те, які саме книжки тут представлено.

а зараз їх можуть подивитися відвідувачі.

У сучасному світі дедалі популярнішою стає електронна книжка, але жоден комп'ютер не замінить живого спілкування з літерами, коли можна відчувати їхній дотик і свіжий запах типографської фарби, запах бібліотеки. Тому на виставці представлено не лише стародруки, а й книжки воєнного й післявоєнного періоду, сучасні видання, які виходили друком у видавництвах для дітей “Молодь”, “Веселка”, Дитвидав УРСР.

В окремім вітрині подано книжки релігійного змісту для найменшеньких, видання яких у радянський час забороняли. Це Біблія, молитовники, збірники колядок, щедрівок. У рамках благодійного проекту шрифтом Брайля (рельєфно-крапковим) 2004 року видано “Біблійні історії” для незрячих. Ця книжка також експонується на виставці.

З Острозького музею на виставку передали дитячі книжки китайською, японською, португальською, італійською мовами. Їх тут

книжки для дітей, які видавала українська діаспора у Бразилії, США, Канаді, Польщі, Австрії. Важливе місце відведено сучасним виданням, які користуються попитом у наймолодших читачів. Адже завдання дорослих — переконати дітей, що читання — це не покарання, а приємне проведення часу, адже читаючи, можна прожити не одне життя разом з героями, дізнатися багато нового, цікавого, почального. Книжки сучасних видавництв гарно ілюстровані, насичені інформацією.

З музейної колекції представлено ілюстрації до дитячих творів. Найдавніша серед них — обкладинка до книжки О. Донченка “Війна на вгороді” 1936 року художника С. Конончука. Маємо змогу побачити ілюстрації до казок та оповідань заслуженого художника України А. Базилевича, заслуженого діяча мистецтв УРСР Н. Лопухової, М. Котляревської.

Ця виставка цікава не лише дітям, а й дорослим. Хоч, безперечно, учні київських шкіл, які завітали на відкриття, побачили багато нового. Вони сідали за парту, за якою могли навчатися їхні бабусі, і з над-

звичайним інтересом роздивлялися шкільну форму сукню, яка висіла в куточку. А одна мама сказала доньці: “Я теж ходила у такій сукенці”. Мабуть, їм, дітям XXI століття, непросто усвідомити, як навчалися їхні ровесники кілька століть тому, та побачивши книжки, зошити, пера й каламари, захочеться і собі зробити щось хороше, щоб майбутнє стало досконалішим.

СИНЬО-ЖОВТІ ОБРАЗИ З ТУМАННОГО АЛЬБІОНУ

Сергій КЛИМКО

Ім'я Сем Тейлор-Вуд для України не нове. Британська мисткиня була серед тих, хто представляв нашу країну на Венеціанській бієнале 2007 року в проєкті “Поема про внутрішнє море”. Тоді у загальній концепції українського павільйону, що надихалася, зокрема, Довженковою “Поемою про море”, свої роботи представили Сергій Братков, Олександр Гнилицький, Леся Зазяць, Борис Михайлов, Юрген Теллер та Марк Тічнер. Виставки художниці проходили у Барселоні й Цюриху, Амстердамі й Лондоні.

Сьогодні у столичній галереї PinchukArtCentre — персональна виставка Сем Тейлор-Вуд, що представляє нові відео- та фотороботи художниці, твори, що вже стали відомими, але ще не демонструвалися у Києві, а також прем'єру відео “Трихвилинний раунд” за участю братів Кличків. Відвідувачі мають нагоду побачити серію робіт Сем Тейлор-Вуд “Чоловіки, що плачуть” та новий проєкт “Зітхання”.

“Чоловіки, що плачуть” — це серія з 27 фотопортретів кіноакторів: Дастіна Хофмана, Тіма Рота,

Гебріела Бірна, Лоуренса Фішбурна, Вуді Гарельсона та інших. Сем Тейлор-Вуд просила акторів грати перед камерою певні ролі, що передають інтимні переживання людини, балансує на межі справжніх емоцій та акторської майстерності. Тож світлини — результат емоційного зламу, глядач постає перед питанням довіри актору. Знайомі обличчя перед прискіпливим поглядом об'єктива передають найвитонченіші штрихи акторської професії.

Відеоінсталяція “Зітхання” віддзеркалює внутрішній світ людини. На екранах — виступ оркестру без інструментів, виконавці підкоряються диригентові лише емоційно, переживаючи музику без доторку до клавіш чи струн. Не зв'язані технікою, вони віддаються внутрішній симфонії. Куратор виставки Петро Дорошенко коментує роботи британської художниці: “Сем Тейлор-Вуд досліджує вразливість і тендітність людського тіла, звертаючись до одвічних тем життя і смерті. В її роботах прослідковується символізм голландських натюрмортів і живопису часів Відродження. Ці твори репрезентують Тейлор-Вуд як митця, витвори якого зачаровують і дивують”.

Водночас кризь роботи мисткині проступає контур сучасної Європи, колись чіткий і виразний, тепер розмитий і тендітний. Та вишуканий британський смак дає змогу авторці працювати з різною тематикою однаково легко й ефектно. Поєднуючи серйозність з елегантністю, граючись із образами, Сем Тейлор-Вуд діє в ім'я краси.

У рамках національної презентаційно-рейтингової програми “Діловий імідж України. Національні досягнення” свої здобутки представляє номінант срібної відзнаки “Визнання року—2009” Кіровоградський обласний загальноосвітній навчально-виховний комплекс гуманітарно-естетичного профілю (гімназія-інтернат-школа мистецтв), який створено 1996 року. Ініціатором та натхненником створення спочатку обласної школи мистецтв, а згодом на її базі навчально-виховного комплексу став художній керівник народного хореографічного ансамблю “Пролісок” Анатолій Коротков.

Одне з основних завдань комплексу — пошук і відбір талановитої молоді, передусім із сільської місцевості Кіровоградщини. У комплексі вперше в регіоні організовано безперервне навчання в одному навчальному закладі — від підготовчих груп школи мистецтв до випускників Кіровоградського державного педагогічного університету (КДПУ) імені Володимира Винниченка.

У 10—11 класах гімназії здійснюють профільне навчання за суспільно-гуманітарним, природничо-математичним та художньо-естетичним напрямками. Комплекс закінчили понад 800 учнів. Майже всі вони стали студентами вищих навчальних закладів, зокрема 426 з них вступили на навчання саме до КДПУ імені Володимира Винниченка. Нині в комплексі навчається майже 1000 вихованців з обласного центру та з усіх районів Кіровоградської області. У комплексі створено умови для здійснення освітньо-виховної діяльності за обраними напрямками. Це 19 навчальних кабінетів, зокрема фізико-математичний, хіміко-біологічний, шість кабінетів для вивчення іноземних мов, два кабінети інформатики та сучасний бібліотечно-інформаційний центр, які мають вихід в Інтернет, три медичні кабінети, два технічні центри, дві їдальні, гуртожиток на 140 місць, вісім балетних залів та концертна зала на 300 місць.

Запорукою успіху є те, що з обдарованими учнями працюють такі самі обдаровані, цікаві й талановиті педагоги. Це передусім народні артисти України, професори А. Коротков та В. Похиленко, заслужений діяч мистецтв України В. Короткова, заслужений

ГОРДІСТЬ КРАЇНИ

вчитель України О. Якимчук, доктор педагогічних наук, професор В. Вовкотруб, кандидати наук, доценти Н. Пасічник, О. Шевченко, О. Волчанський, Л. Неворова, заслужений працівник культури України Н. Брояковська, майстри спорту Л. Брехунцова, А. Михайліченко, відмінники освіти України О. Горденко, В. Джобадзе, Т. Карчевська, Н. Коваленко, Ю. Сивонь, В. Супрун, А. Кривенко, Т. Семеляченко, М. Литвин, Т. Биканова, 14 вчителів-методистів, 37 вчителів вищої та першої кваліфікаційних категорій. Усі зусилля колектив спрямовує на впровадження інноваційних та інформаційно-комунікативних технологій навчання.

Творчою лабораторією для учнів комплексу і студентів мистецького факультету КДПУ є народний хореографічний ансамбль “Пролісок” — найвідоміший серед хореографічних колективів нашої країни. Він — володар Гран-прі Міжнародного фестивалю “Слов’янський базар” (Білорусь, 1997 рік) та Гран-прі “Срібний дельфін” Міжнародного фестивалю “Mondo in musica” (Італія, 2002 рік), лауреат Міжнародного музичного фестивалю дітей та молоді “Метаморфози замків” у номінації “Народний танець” (Чехія, 2005 рік), лауреат Міжнародного фестивалю “County-Wandering” (Угорщи-

на, 2006 рік), лауреат Міжнародних фестивалів у Португалії й Іспанії (2007 рік), володар Гран-прі II Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. П. Вірського (2007 рік).

Щороку Кіровоградський навчально-виховний комплекс підкорює дедалі вищі вершини. Разом зі своїм дітищем нових висот досягає і його керівник, член правління Національної хореографічної спілки України, завідувач кафедри хореографічних дисциплін, образотворчого мистецтва та дизайну КДПУ імені Володимира Винниченка А. Коротков.

НА КУЗИК ЗБИРАЄ У РОДИНУ»

Ірина СМОЛІСЬКА

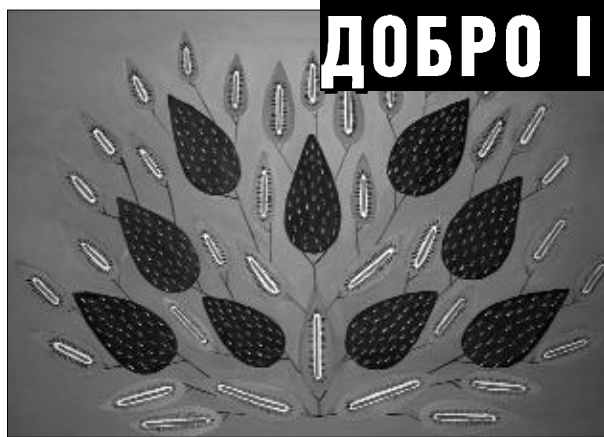
Життя великого українського композитора чекістська куля обірвала студеної січневої ночі 1921 року. Але його музика за ці дев’ять десятиріч років не лише не загубилась у просторі й часі, а навпаки, подолавши кордони й океани (насамперед маю на увазі невмирущий “Щедрик”, який деякі самовпевнені американці вважають своєю піснею), сяє новими барвами. Це вкотре підтвердила й хорова асамблея у Будинку вчителя, де у переповненій залі зібралися дев’ять аматорських і парафіяльних колективів.

Колядки й щедрівки, світські й духовні твори, обробки народних пісень і авторські композиції геніального майстра звучали у виконанні різних поколінь. Музикант М. Леонтовича об’єднала різні конфесії — у концерті взяли участь хоровий ансамбль з Володимирського собору та хори парафії Св. мч. Бориса і Гліба, храму Благовіщення при Патріаршому соборі Греко-Католицької Церкви, церкви прп. Миколи Святоші та костюлу св. Миколая.

Кожен колектив привніс свій взір у майстерно зітане плетиво чудової звукової палітри. Так, знаменитий “Дударик” прозвучав у ніжному дівочому виконанні (вокальний ансамбль ДМШ № 23, хормейстер Тетяна Степанишин) й класичному мішаному чотириголосі (камерний хор “Пектораль”, художній керівник Андрій Карпинець). Цей самий колектив проспівав “Щедрик” (зі словами “Ой на річці на Йордані”) і його оригінальну версію в розкладці Юрія Авдієвського. Кульмінацією вечора став виступ чоловічого секстету з Володимирського собору (регент Тетяна Солосич). Тепло вітали присутні й колектив Будинку вчителя — хор “Пектораль”. Добре прозвучала й народна академічна хорова капела КДПУ (художній керівник Руслан Боднар). Особливо вдавсь їм хоровий кант “Ой зійшла зоря”. Насамкінець усі учасники заспівали молитву “Боже великий, єдиний”, що вже стало традицією “родинних” зібрань.

Теплих слів заслуговує ведуча вечора — музикознавець Валентина Кузик. Упродовж багатьох років вона як науковець досліджує творчість Миколи Леонтовича й діяльність товариства його імені, опублікувала багато статей на цю тему, здійснила наукові відкриття, надрукувавши архівні документи, за її редакцією нещодавно було перевидано збірку хорових творів композитора. Цього вечора пані Валентину широка громадськість вітала з ювілеєм. Свого часу вона була ініціаторкою подібних зібрань, а сьогодні — його “двигуном” і душою співочого гурту. Побажаймо ж многії літа і творчих успіхів ювілярці й усім “Співучій родині”.

ДОБРО І ЗЛО ДИТЯЧИМ ПЕНЗЛЕМ

Робота Оксани Вовчук, 16 років

— Розкажіть про Вашу мистецьку студію, про її заснування.

— Мистецьку студію створено п’ять років тому у Філадельфії. Це частина театральнорозважальної школи Товариства “Сила духу”, яке ми з моїм чоловіком Романом, двома доньками Дариною і Марією та сином Назаром заснували в Америці для поширення українства. Ця школа розташована в підвальному приміщенні нашого будинку.

— Якого віку Ваші учні й що вони вивчають?

— До школи залучаємо дітей від 5 до 16 років. Вчили б ще менших, та за ними потрібен додатковий догляд. А оскільки я закінчила Львівський інститут прикладного мистецтва, то й дітей виховую на найкращих взірцях народної майстерності. Я подумала, що почавши таку школу в світах, не витратимо часу на академічні роботи — вчити дітей зображати якийсь предмет: крісло, конус... Якщо вже ці діточки здалека прийшли на дві години навчання, то мають не лише малювати українське народне, а й щось додатково дізнатися про Україну.

Американські діти намалювали власне бачення картин видатної української художниці-примітивістки Марії Примаченко в 100-річчя її народження. Їхні малюнки представили в січні 2009-го у Києві з подачі Товариства “Сила духу”, до якого належить дитяча мистецька студія Дани Луць. “Слово Просвіти” поспілкувалося з Даною Луць, яка у США популяризує українську культуру.

— А ці діти — українці за походженням?

— Так. Вони з українських родин, здебільшого діти з нашої театральнорозважальної школи, які брали участь у Великодніх і Різдвяних виставах, співали колядки, щедрівки, веснянки. Я їм шила костюми до цих дійств, разом ми робили виставки, тож самі діти підштовхнули мене до створення мистецької школи. Коли прийшли перші п’яти-шестирічні діти, перед

Робота Маринки Коваленко, 10 років

кожним уроком молилася, щоб малі американці з українським серцем полюбили заняття, хотіли вчитися малювати. Уже й мої трійко дітей вчать їх малювати, бо отримали освіту художників-дизайнерів.

— Діти в Америці, які ніколи не бачили України, сприймають це, розуміють?

— Навіть люблять, коли я розповідаю про символи: мама вишивала доньці сорочку із орнаментом на добру долю або що означають орнаменти-символи на писанках, кераміці, різьблених, ткацьких виробів, хатніх малюнках. Буває, що двох годин замало. Інколи батьки приходять по дітей, а малеча ховається під столом і не хоче йти додому. Малюкам дуже подобається в нашій школі, у світі творчості.

Так ми дійшли до Марії Примаченко. Я розповіла учням про творчість народної майстрині. Проте, як вона, ніде не навчаючись, уміла підбирати фарби до малюнків, що вона малювала завжди чистими кольорами без напівтонів, без тіні. Діти захопилися її талантом, вони слухали і вбирали в себе її світ і те, що Бог створив цей світ з кольорами, добром і злом, що треба бути добрими, щоб добро перемагало.

Малюнок Марії Юкало, 10 років

— Всім сподобалися її твори?

— Спочатку вони не вразили дітей. Коли ж я показала їм найкращі роботи Марії Примаченко з її золоті колекції, побачила дивну реакцію. Дехто з дітей говорив: “Ой, це страшно! Звір’я лякають. Ми що, таке малюватимемо?” Я пояснила, що це були часи репресій і Голодомору в Україні, й художниця відобразила це різноманітними кольорами, образами хижих звірів. Діти вчилися пізнавати психологічну дію кольорів на людину, сумісність і несумісність барв.

На виставку в Україну ми змогли привезти тільки 60 дитячих малюнків. А їх набагато більше. І в кожній твір дитина вклала душу.

— Усі стануть художниками?

— Усі діти прекрасні, й кожна дитина — по-своєму Марія Примаченко. Я не ставила за мету робити з них художників, а прагнула розбудити український дух і прищепити почуття прекрасного. І відчуваю, що працюю в правильному напрямі.

Спілкувалася
Марія ВЛАД
Фото Олени КУРШИН

Митець в останні роки життя

Тайна БРАТЧЕНКО,
м. Біла Церква

Твори цього білоцерківського художника, закоханого в мальовничу природу України, виставляли за його життя лише раз: до 100-річчя з дня смерті Миколи Гоголя. Вже після смерті Віктора Невінчаного його роботи експонували ще тричі — 1994 року в Білоцерківському краєзнавчому музеї, 1997-го — в Білоцерківському музично-драматичному театрі ім. П. Саксаганського та Ніжинському педагогічному інституті ім. М. Гоголя під час Міжнародної гоголівської конференції. Того самого року завдяки Володимиру Шаповалу, який очолював міський осередок Руху і був одним з активістів міськрайонної організації “Просвіти”, вийшла повість “Тарас Бульба” із сорока п’ятьма акварельними ілюстраціями Віктора Невінчаного. Проект було реалізовано завдяки меценатській підтримці білоцерківських підприємців-патріотів: Петра Мороза, Івана Кошеля й Анатолія Горбаня.

...І ось нещодавно, саме того дня, коли народився художник, у виставковій залі бібліотеки № 8 на честь сторіччя з дня народження Віктора Невінчаного відкрилася виставка його робіт.

Ініціатива проведення виставки належала його старшій доньці — архітекторові, художниці по бересті Інесі Невінчаній. Її підтримали брат Олег і сестра Галина. В оформленні експозиції взяли участь усі онуки художника, які хоч і народилися вже після смерті діда, багато знають про нього і пишуться ним.

На виставці впадала в очі картина-килик, на якій зображено яснооку дитину. Це одна з найдорожчих сімейних реліквій. Вона — своєрідний лист батька з таборів, бо на звороті написано: “Моїй любій донечці, яку ніколи не

НАЙДОРОЖЧА СПАДЩИНА МИТЦЯ

бачив. Якщо не зустрінемося, пам’ятай, що у тебе був батько, який дуже тебе любив”. І дата — 1951 рік. Майже п’ятнадцять років перебував у таборах Віктор Невінчанний, якого засудили “за антирадянську пропаганду” та “дрібно-буржуазний націоналізм”. Але хоч би де був — у степах Середньої Азії, передгір’ях Алтаю чи на Кольському півострові — завжди своїм серцем і думками лишався з рідною Україною. Там він покохав молоденьку медичку, російську німкеню з Поволжя, таку саму каторжанку, як сам. Там і народилася їхня перша донечка. Її не відібрали у батьків для “правильного виховання” в державному дитячому будинку, як це робили з іншими дітьми репресованих.

Віктор Невінчанний — син сільського вчителя, все життя не розлучався з олівцем і пензлем. І під час навчання в Уманському будівельному технікумі, і під час служби в лавах Червоної армії, й на вищих військово-інженерних курсах у Ленінграді, й працюючи в КЕЧі Білоцерківського гарнізону, і навіть у таборах. Понад 800 графічних і акварельних робіт залишив після себе художник.

На виставці експонують лише двадцять із сорока п’яти робіт, але вони відразу привертають увагу глядача, попри невеликий розмір. Вражає, що завдяки яскравості характерів героїв і їхній енергії вони майже реально наближають нас до тієї далекої тривожної епохи. Як же міг в’язень ГУЛАГу, майже на п’ятнадцять років розлучений з Україною, інженер за фа-

Родина художника

Віктор Невінчанний. “Мати”

хом, який не мав під рукою етнографічних матеріалів, так відчуті і передати епоху Гетьманщини? Відповідь на це питання дала донька художника Галина: “Крім таланту, дарованого Богом, напевне, спрацювала генетична пам’ять. Адже, за родинною легендою, наш рід походить від січовиків. А підтвердження цьому я знайшла, коли з притаманною всім журналістам цікавістю почала пошуки. Знайшла згадки про козаків Василя і Степана Невінчанних, а також портрет останнього січового писаря Івана Яковича Невінчаного роботи художника Івана Шильденка. Мій батько і писар з портрета 1770 року дуже схожі”.

Девіз родини — давній заповіт пращурів, на якому виховано не одне покоління: “Дорожчими за життя для українця є честь і воля”. Напевне, саме тому попри всі тортури, знущання, тюрми і табори, репресований художник-патріот вийшов незламним переможцем, як справжній українець, яким можемо пишатися.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка спільно з Українським інформаційним агентством у приміщенні Укрінформу 20 лютого о 13:30 проведе засідання “круглого столу”, присвячене Міжнародному дню рідної мови.

До цієї дати 21 лютого о 17:00 в Палаці мистецтв “Український дім” Товариство “Просвіта” разом з Асоціацією працівників культури та мистецтва проведе творчий вечір співачки, ведучої українського телебачення, заслуженої артистки України, просвітянки Тетяни Негрій.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301206
Наклад у лютому — 28800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

Святослав ВАСИЛЬЧУК,
член Національної спілки
журналістів України,
м. Житомир

Хто бував у старовинному волинському місті Кременці на Тернопільщині, той бачив круті височини з залишками давніх фортечних мурів: тут стояла неприступна фортеця. Її хитрістю здобули козаки під проводом полковника Максима Кривоноса під час визвольної війни проти польських та невдовзі російських загарбників 1648—1657 та 1659 років.

У місті вам розкажуть трагічно-сумну легенду про вежі, які називають Дівочими. У давнину, під час спустошливого татарського набігу, було знищено села, вбито багато наших земляків, а ще більше взято в рабство і погнано до страшного тоді Криму. Дівчат вели пішки, зв'язаними одна до одної мотузками, щоб не повтікали, аби продати на невольничих ринках Кафи та Газлеві (нині Феодосія та Євпаторія). Звідти полонянок розвозили по всьому Середземномор'ю. І лише в думках, у снах линули вони до рідного благословенного краю, у святу Україну, “на ясні зорі, на тихі води, у мир хрещений”.

Там, на чужині, серед чужих людей, чужої релігії, чужих звичаїв, закінчували вони своє страдницьке життя рабинець, виплакавши очі за далекою Україною, рідними людьми.

Під час нападу на Кременець татарам вдалося захопити місто, сіючи скрізь вогонь і смерть. Чоловікам, які рубалися з бусурманами, допомагали жінки й дівчата. Коли останні захисники міста впали під ударами чужинців, кілька дівчат піднялося на вежі. Татари поступово підбиралися до фортечних мурів із вежами, тлумач-зрадник (завжди знаходяться запродавці!) гукав до них і передавав вимогу ватажка людоловів бей Ахмеда-Хаджі: “Здавайтесь, вам не заподіють зла, поведуть до Криму, де ви проживатимете у багатих сім'ях, а згодом станете жінками в гаремах багатих татарських і турецьких бейів і мурз. Велике щастя простим дівчатам потрапити до блискучої Османської Порті”.

— Щоб ти здох разом зі своїми бусурманами! Щоб усім вам добра ніколи не було! Хай буде прокляте все ваше сім'я! — відповіли дівчата з високих веж.

А хижі татари — дедалі вище. От-от увірвуться до вежі й пов'яжуть нещасних дівчат. І тоді вони, перехрестившись, узявшись за руки, кинулися з височенних скель униз, розбившись об гостре каміння. Дівчата обрали смерть.

Вражені татари пішли геть. Давно те діялося... Кілька років тому влітку зустрів на вулиці Житомира химерну постать жінки, закутаної у тридцятиградусну спеку в довгий сірий балахон-плащ, пов'язану великою білою хусткою, навіть лоба не видно. Упізнав Тамілу Капранчук, сусідку, близьку знайому моїх дітей, яка не раз бувала в нас удома.

— Що за маскарад? У драмгурток на репетицію йдеш?

Вона гордовито відповіла:

— Я вийшла заміж за мусульманина-араба з Алжиру, там і живу

вродлива Дарка, випадково познайомилась із підстаркуватим багатим голландцем, стала з ним жити. Народила донечку. І також не вчить її української мови. Приїхавши влітку до Житомира, мала й слова не тямилу по-нашому.

— Як тобі живеться, Дарко?

— Добре живеться: чоловік має великий котедж, чимало заробляє. Дуже любить український борщ і вареники.

— А як же душа твоя почуватиметься зі старим та немилим?

— А що там душа! — зітхнула враз Дарка, згадавши свого ог-

шили стати повіями і в такий спосіб поліпшити своє матеріальне становище. Та насправді все не таке райдужне. Хазяї одбирають у них документи, і дівчата під жорстким щоденним наглядом сутенерів відпрацьовують за харчі. За найменший непослух їх б'ють. Лише одиницям вдається вирватися з того “розкішного” заморського життя.

За даними правоохоронних органів України, нині за кордоном у секс-бізнесі задіяно до 500 тисяч українських жінок. Вони могли б створити сім'ї, народжувати дітей

КОМУ ЗДАТИСЯ В ПОЛОН?

рядного, вайлуватого, пропахлого пивом чоловіка. — Зате я і моя доня маємо хліб і до хліба, Яап недавно купив мені машину. А що я тут робила б? Бідувала б за тисячу гривень на місяць?

Ще одна знайома двадцятирічна дівчина поїхала до Німеччини, де вийшла заміж за миршавого 56-літнього чоловіка. І таких прикладів безліч. Мало того, серед нашого жіноцтва вважається за честь вийти заміж за іноземця, офіційно чи здебільшого “на віру” працюючи за харчі та одяг, без громадянства і відповідних прав, без знання мови, фактично на правах одаліски і наймички, будучи зачинею в чотирьох стінах, як у в'язниці, бо немає знайомих для спілкування.

А ще ж і діти народжуються. І вони не знають материнської мови, пісні, вірша, не побачать рідного краю матері. І виростуть байдужими до тієї “черрі Юкрейні”, про яку інколи згадуватиме мати.

Невже ті українські дівчата, що з готовністю хочуть здатися в будь-який закордонний полон, не задумуються ось над чим: їхній український рід закінчується, зникає саме на них, і вже ніколи не відновиться. Вони самі та їхні діти назавжди втрачені для України. Хіба це не страшно? Хіба оті закордонні солодоці й химерний добробут такі значні, щоб через них зрікатися свого рідного? Справді, нема ще в нас, в Україні, таких достатків, як у ситій і багатій Західній Європі, в Америці, Канаді, чи, скажімо, в Арабських Еміратах. Але хіба заради цього зрікатись рідного коріння?

Тож надивляться закордонних фільмів про безтурботне життя на Заході, й хочеться собі такого. Всього й одразу. І їдуть тисячі за кордон по примарне щастя. Здебільшого — нелегально. Чекають, шукають — кому б здатися в полон? Де ті жадані людолови з нагайками та кінями (тепер це коралі й автівки), які виявлять до них інтерес і заберуть до гарему чи до борделю? Подай їх швидше!

Бачимо по телебаченню, як виманюють за кордон молодих жінок різні злочинні угруповання ніби для виховання дітей у багатих сім'ях, масажистками, візажистками, покоївками, перекладачками. Не варто думати, що більшість із них не знає, по що й куди їде: вони вже наперед вирі-

і працювати на майбутнє рідної країни...

А вони гасають по світу. Коли й повертаються додому, то морально і фізично спустошені, втративши інстинкт материнства, те, що дано жінці природою: народжувати дітей, рости, навчати їх рідної мови, пісні, традицій.

Мої знайомі, підприємці середньої руки, часто їздять у службових справах за кордон, зокрема, в Італію й Туреччину. Вони розповідають, що на дорогах неподалік Мілана, Рима, Венеції, Турину, Стамбула, Анкари рядами стоять дівчата, чекаючи на “клієнтів”. Вік — 17—25 років. Знайомі розповідають:

— Зупиняємось біля однієї, наймолодшої, звертаємось по-італійськи, згодом переходимо на лавану російську. Дівчина видає кілька завчених фраз: так, готова до праці(!), в машині чи готелі. За п'ятдесят євро. А твої батьки знають, де ти, чого приїхала? Ні, сказала їм, що виграла грант: їду на навчання в закордонний університет. Скільки ж тобі років? Сімнадцять. Звідки? З Донецька. І як, щастить? Та не дуже, зітхає дівчина. Вона струнка, гарна, з правильними рисами обличчя, з пишними руськими косами. Джинсові штани та блакитний в'язаний светр окреслюють її статуру. Ось лише синці під очима, нафарбоване обличчя та безвихідь і сум в очах видають місце “роботи” представниці “найдавнішої професії”.

— Де ж ти ночуєш?

— Живемо з подружками, семеро в одній кімнаті, трохи затісно, але мусиш терпіти, якщо хочеш заробити, — зітхає дівчина. Та враз похопившись, що розповіла забагато, професійно запитує:

— Ви приїхали розважитися, чи посланці церковної місії? Якщо з місії, то йдіть геть і не заважайте!

— Дівчино, — раптом переходить на українську мову наш колега, — облиш це ганебне ремесло, повертайся додому, в Україну, не заналашуй молоде життя, бо пропадеш тут.

Дівчина ошелешено мовчить, не знає, що відповісти, і раптом, міцно затиснувши сумочку, зрива-

ється з місця і біжить геть, до недалекого мотелю з кав'ярнею. Там, вочевидь, її “дах”...

Стає гірко, коли бачиш, яке ганебне і небезпечне заняття обирають юні українки. Де, коли і як зруйновано їхню мораль, совість, здоровий глузд, врешті, вроджену дівочу цноту і сором'язливість? Почуття відповідальності за своє здоров'я, чисте тіло, майбуття, яке насамперед у святому материнстві в рідному краї, в рідному віні, серед найдорожчих людей: батьків, братів і сестер, родичів, серед друзів і знайомих. Отак ураз облишити все і податися до чужої землі, до чужих людей, де не схожі на наші звичаї. Дуже страшно...

А що ж батьки, перші радники і захисники? Чому вони змалечку не прищепили донькам високих моральних чеснот, богобояливості, поваги до старших, до рідного краю? Вважали, що всі ці одвічні людські якості вже не потрібні в “наше практичне XXI століття”?

Старались, як могли, аби діти мали все потрібне: модний одяг, взуття, харчі. Це, мовляв, головне, а духовне прийде само.

Але зачинені змалку до добра юні душі вже не сприймають нічого духовного, як не можна влити вина в закоркований глек. І стоїть він, зовні привабливий, але порожній всередині, й тому нікому не потрібний. Бо справжня вартість його — не форма, а зміст, чи то пак вміст.

Ми втрачаємо найкращу частину репродуктивного жіноцтва, яке в гонитві за примарним добробутом і багатством заналашує себе, стаючи об'єктом сексуального визиску на Заході, поставивши себе поза моралю і законами.

Бачу в цьому прогалину виховного процесу батьків і суспільства, навчальних закладів. Про це потрібно говорити в школі, в університеті, про це слід говорити з екранів телевізорів і радіоприймачів. Постійно, скрізь, пам'ятаючи мудрий вислів великого гуманіста Вольфганга Гете: “Про правдиві речі слід говорити щодня, бо про неправду і спокусу диявол говорить щохвилини”.

Мораль, відповідальність, співчуття, сором, честь, гідність — це набуток цивілізації, які виховують, прищеплюють, виробляють у кожному поколінні, в кожній людині зокрема.

МОВНА НОРМА: ЗНИЩЕННЯ, ПОШУК, ВІДНОВА

Ірина ФАРІОН,
м. Львів

Продовження.

Початок у ч. 48, 49, 50, 52
за 2008 рік, ч. 1 за 2009 р.

1.3. ПРОЦЕСИ УПОДІБНЕННЯ ПРИГОЛОСНИХ ЯК ПОРУШЕННЯ НОРМИ

Пам'ятаймо, що існує невідповідність між буквами та звуками (33 букви, 38 звуків). Позаяк букви позначають узагальнені звуки (тобто звукотипи), то реальне звучання (вимова) слів не завжди збігається з буквеним образом цих слів, наприклад, *сміється* вимовляємо як *смієцця*, у *книжці* — у *книзьці*. Отже, правопис і вимова — це одвічні опоненти, примирення між якими регулюють спеціальні правила. Звуки реалізують себе, сполучаючись з іншими звуками, у результаті чого у відповідних позиціях виникає фонетичне явище уподібнення одного звука до іншого, розподібнення, вставлення і випадання, чергування і злиття звуків. Це певною мірою нагадує хвилювання моря, коли одна хвиля, наздогнавши попередню, покриває її, — і так твориться заспокоїливо-бентежна чи громова музика моря. Який сенс фальшувати у музиці мови, якщо ми прагнемо до смислів і гармонії? Натомість не лише у розмовно-побутовому та офіційно-діловому мовленні, а і з театральної сцени чи з радіо- та телеетеру можемо почути суцільні зударі дисгармонійних приголосних, які не за законами хвиль, а через штучний дисонанс настовхуються один на одного на кшталт: “*Ти подобаєшся мені*” замість *подобаєся*; “*Я хочу щопити наяву буф мій*”... І тоді безжалісно-іронічні слова О. Ірванця цілком справедливі:

Як ти звучиш

калиново-дубово,

Рідна моя, моя матірня мово!
[цит. за: 16, с. 21].

Швейцарський мовознавець Ф. де Соссюр наголошує на особливій потребі вивчення звуків у мовленнєвому ланцюжку [35, с. 68], бо саме в цьому виявляється національна своєрідність мелодики слова, яка відіграє дуже важливу роль “в активізації біоритмів національного інстинкту, зміцненні психологічної структури національного типу, в мобілізації суспільства на основі етнонаціоналізму. І тому дуже важливо дбати про звуковий образ держави” [31, с. 38].

Серед таких дисгармонійних явищ у звуковому ланцюжку трапляються:

1. Ненормативне уподібнення за глухістю в середині слова, тобто коли наступний глухий звук впливає на попередній дзвінкий — і він оглушується на зразок *ка[с]ка* замість *ка[з]ка*, *пора[с]ка* замість *пора[з]ка*. Натомість глухі приголосні [т], [с],

[ч], [к], опинившись перед дзвінкими, звучать дзвінко: *Велик-день* — *Вели[гд]ень*, *отже* — *о[дж]е*, *айсберг* — *ай[зб]ерг*.

2. Ненормативна відсутність уподібнення за м'якістю, тобто коли наступний м'який приголосний [дʲ], [тʲ], [зʲ], [сʲ], [цʲ], [дзʲ], [лʲ], [нʲ] впливає на попередній приголосний того самого типу, а також коли приголосні [з], [ц], [с], [дз] можуть набувати асиміляційного впливу пом'якшених губних [бʲ], [пʲ], [вʲ], [мʲ], [фʲ] на зразок *жі[нцʲ]і* (жінці) замість *жі[нцʲ]і* (жінці), у *кни[жцʲ]і* замість у *кни[зʲ]і* (книзьці); *[свʲ]ято* (свято) замість *[свʲ]ято* (свято або св'ято). Уподібнення за м'якістю не відбувається у таких випадках: а) коли губний приголосний пом'якшується голосним [і], який чергується з [о] на зразок *[свʲ]ій*; б) якщо приголосний зазначеного типу належить до префікса на зразок *ві[длʲ]ік*, *бе[здʲ]ітний* (хоч *ві[длʲ]ітати*).

3. Відсутність уподібнення за дзвінкістю, що супроводжене ненормативним оглушенням: *боро[тʲ]а* замість *боро[дʲ]а*, *во[кз]ал* замість *во[гз]ал*, *якби* — *я[гб]и*, *про[сгб]а* замість *про[згб]а*. Тим часом кількісна перевага асиміляційного **подзвінчення глухих** приголосних над **оглушенням** дзвінких внаслідок асиміляції — характерна ознака української фонетики й одна з визначальних характеристик милозвучності нашої мови [36, с. 259].

4. Ненормативність в уподібненні за місцем і способом творення приголосних звуків, а саме тоді, коли опиняються поряд один з одним несвистячі зуб-

ні [д], [т]; свистячі зубні [з], [ц], [с], [дз] та шиплячі [ж], [ч], [ш], [дж] на зразок *б'є[шс]я* замість *б'є[сгʲ:а]*, *йде[тʲс]я* замість *йде[цʲгʲ:а]*, *Ві[тч]изна* замість *Ві[ч:изна]*, *не моро[чсгʲ]я* замість *не моро[цʲгʲ:а]*. Аби уникати цього типу помилок, варто запам'ятати типові асиміляційні групи приголосних:

а) свистячий звук [з], [ц], [с] + шиплячий звук [ж], [ч], [ш]:

з+ш — [ш:] на початку слова: *зшити* — [ш:]ити; в середині слова [жш]: *вивізши* — *виві[жш]и*;

с+ш — [ш:] *вирісши* — *вирі[ш:]и*;

з+ж — [ж:] *зжовкнути* — [ж:]овкнути;

з+ч — [шч] на початку слова: *зчистити* — [шч]истити; [жч] в середині слова: *безчесний* — *бе[жч]есний*;

з+ж — [ж:] *зжовкнути* — [ж:]овкнути;

з+дж — [джж] *зджерела* — [джж]ерела;

б) шиплячий звук [ж], [ч], [ш] + м'який свистячий звук [зʲ], [цʲ], [сʲ]:

ж+ц — [зʲцʲ]: *книжці* — *кни[зʲцʲ]і*;

ш+ц — [сʲцʲ]: *комашці* — *кома[сʲцʲ]і*;

ч+ц — [цʲ:] *дочці* — *до[цʲ:]і*;

ж+с — [зʲсʲ]: *намажся* — *на[зʲсʲ]а*;

ш+с — [сʲ:] *грієшся* — *гріє[сʲ:]а*;

ч+с — [цʲсʲ]: *мучся* — *му[цʲсʲ]а*;

в) дзвінкий [д] + свистячі [з], [ц], [с]; шиплячі [ж], [ч], [ш]:

д+з — [дзз]: *відзвук* — *ві[дзз]вук*;

д+ц — [дзц]: *відцуратися* —

Ірина Фаріон

ві[дзц]уратися;

д+с — [дзс]: *відступ* — *ві[дзс]туп*;

д+ж — [джж]: *адже* — *а[джж]е*;

д+ч — [джч]: *відчути* — *ві[джч]ути*;

д+ш — [джш]: *підшукати* — *пі[джш]укати*;

г) глухий [т], [тʲ] + свистячі [ц], [цʲ], [с], [сʲ]; шиплячі [ж], [ч], [ш]:

т+ц — [ц:] *коритце* — *кори[ц:]е*;

т+цʲ — [цʲ:] у *клітці* — у *клі[цʲ:]і*;

т+с — [ц:] *бутси* — *бу[ц:]и*;

тʲ+сʲ — [цʲ:] *радиться* — *ради[цʲ:]а*;

т+ж — [джж]: *отже* — *о[джж]е*;

т+ч — [ч:] *квітчати* — *кві[ч:]ати*;

т+ш — [чш]: *коротший* — *коро[чш]ий*.

Окремого коментаря потребує вимова звукосполучення [чн] у прикметниках і похідних від них іменниках *місячний*, *молочний*, *смачний*, *місячник*, *молочник*. Те, що звукосполучення [чн] до погromного правопису 1933 року вимовляли як [шн], засвідчує збережений правопис низки теперішніх слів: *мірошник*, *сердешний* (в усіх значеннях), *торішний*, а відтак і коментар у сучасному підручнику: “...звукосполучення [шн] на місці [чн] вимовляється переважно в прикметниках та похідних від них іменниках типу *пшенишний*, *соняшний* — *соняш-*

ник, *рушник*, *помішний*” [38, с. 98]. Однак “**Орфоепічний словник**” (1984 р.) трактує таку норму як звужену й обмежену — і водночас паралельно вживану [чн] і [шн]: “Сполучення **чн** у деяких народно-побутових словах вимовляється як [шн]: *соня[шн]ий день*, *[яш]ні крупки*, *сма[шн]а яєчня*, *пшени[шн]ий хліб*, *моло[шн]а каша*” [19, с. 14]. Отож, ми є свідками зміни вимовної норми не лише під впливом правопису, а й очевидної російськомовної фонетичної інтерференції.

Суттєвим чинником милозвучної вимови є **явище спрощення** у групах приголосних, що виникає у словах унаслідок словотворення і формотворення на кшталт *проїзд* — *проїзний*, *тиждень* — *тижневий*, *перстень* — *персня*. Таке спрощення відображене правописом. Однак існує дві групи слів, де спрощення фіксує лише вимова, а не правопис: а) числівники *шістнадцять*, *шістдесят*, *шістсот* вимовляють правильно як *ші[сн]а[цʲгʲ:а]ть*, *ші[зд]есят*, *ші[с:]от*; б) похідні від слів чужомовного походження вимовляють, спрощуючи збіг приголосних: *студентський* — *студе[нсʲ]кий*, *контрастний* — *контра[сн]ий*, *агентство* — *аген[ст]во* (за винятком однакової вимови і написання ще не адаптованих слів: *баластний*, *ком-постний*).

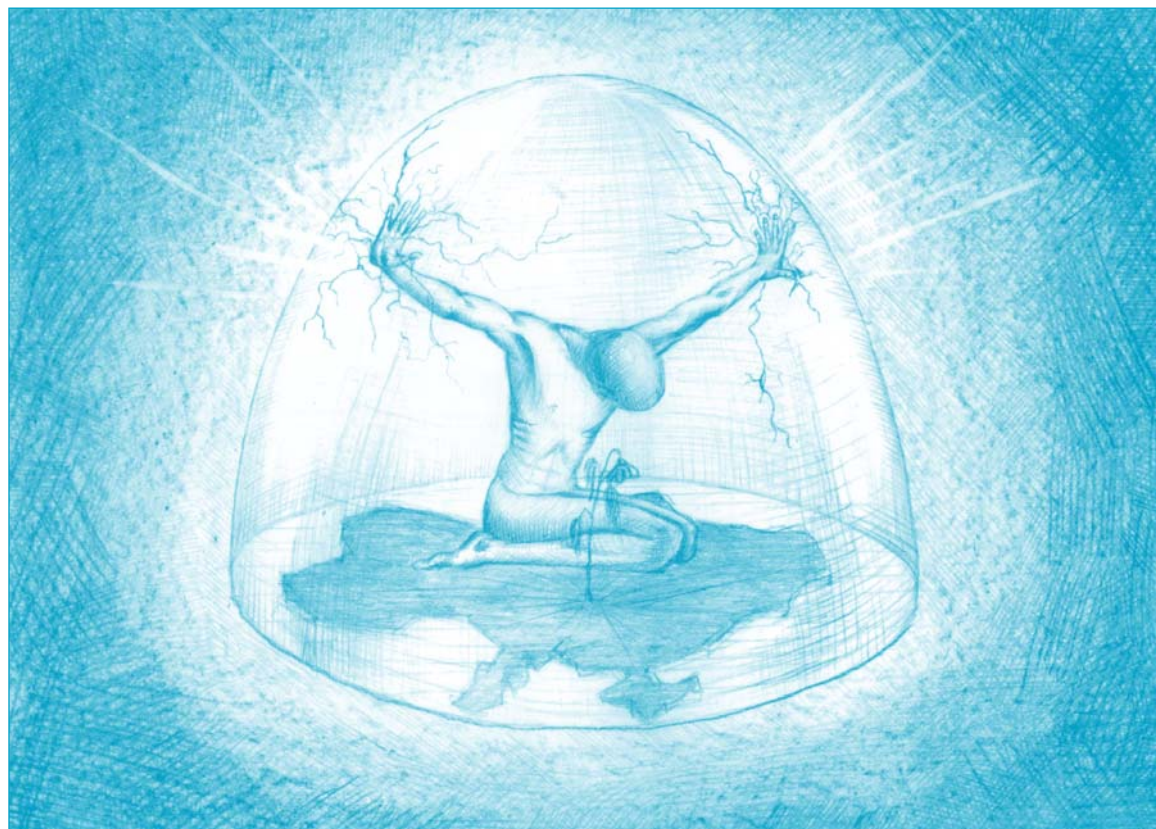
1.4. НАГОЛОС — ДУША СЛОВА

Наголос входить у поняття акцентуаційної норми, яку вважаємо фонетико-орфоепічною піднормою. Теперішня система наголошення має давню історичну мотивацію, тому через неможливість пояснити сучасними фонетико-морфологічними законами справляє враження чогось “дуже примхливого” і почасти несистемного. Тим паче, що деякі мови мають чітко “прописаний” наголос: французька, вірменська, турецька — на останньому складі; польська — на передостанньому; переважно на другому складі від кінця — в італійській, еспанській, румунській мовах; здебільшого перший склад наголошують в англійській, переважно кореневий наголос — у німецькій. Однак український наголос також має свою систему. Він реалізується у різних акцентних типах різних частин мови, що зумовлено їхньою морфемною будовою, змінами звуків у потоці мовлення і складоподілом [4, с. 478. 576 с.; 3, с. 325—631 с.; 19, с. 15].

Далі буде.

Література

3. Булахівський Л. А. Наголос // Вибрані праці в п'яти томах. Том другий. Українська мова. — Київ, 1977.
4. Винницький Василь. Українська акцентна система: становлення, розвиток. — Львів, 2002.
9. Караванський Святослав. Секрети української мови. — Київ, 1994.
16. Мовчун Л. Стереотипний образ української мови // Дивослово. — 2004. — № 2.
31. Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. — К., 2001.
35. Соссюр Фердинанд де. Курс загальної лінгвістики. — К., 1998.
36. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. — К., 1969.
46. Шевельов Юрій. Внесок Галічини у формування української літературної мови. — Львів — Нью Йорк, 1996.

Микола Явний. “Відчуй силу духу”. Всеукраїнське об'єднання “Свобода” представляє мовно-мистецьку акцію “Українська мова — краса і сила”. Автор ідеї Ірина Фаріон

— **Петре Яковичу, над якою проблемою Ви працювали, щоб стати вченим і професором?**

— В університеті на біологічно-му факультеті було два навчальних потоки: загальна біологія та зоологія й ботаніка. Я відразу потрапив на кафедру зоології до відомого вченого — Олександра Пилиповича Криштала, згодом мого наукового керівника. Тоді, за часів холодної війни, “модною” була біологічна зброя, і наша наукова лабораторія екології й токсикології стала частиною військової машини СРСР. Зокрема, у нас розводили кровосисних комарів-переносників, які живуть на території вірогідного противника. Тобто “його” комарів — у своїй лабораторії!

Я займався розробкою біологічних методів боротьби з ними, досліджував найпростіших — мікроспоридій, які паразитують у комах. Про цих мікроскопічних тварин майже не знали: на весь Союз лише чотири кандидати наук вивчали цю проблему на рівні світлової оптики. Я консультувався в Ленінграді у вченого Ірми Іссі. І держава мені давала кошти на відрахування.

Нині й не знаю, чи наш аспірант іде кудись, бодай по Україні, за державний кошт хоч раз на рік. А тоді їздив і в експедиції, й на конференції. Навіть літав у Ново-сибірськ, Алма-Ату, Астрахань: розробляв препарат, щоб був він безпечним для всіх живих організмів, окрім комарів. Захистив кандидатську дисертацію, працював на кафедрі зоології в університеті й продовжував дослідження: щоб устигнути за комарами, вирушав то на південь, то на північ, залежно від того, де раніше сходить сніг або починається зима. Теоретично все обґрунтував, проаналізував, перевірив на практиці й захистив докторську. Тепер для впровадження цінних розробок у життя... в державі немає коштів!

— **Але ж майбутнє за біологічним методом боротьби зі шкідниками?**

— Більшість це прекрасно розуміє. До мене зверталися й підприємці: пропонували розробити біологічні препарати проти тарганів або колорадських жуків (проти комарів — нема охочих). Але це — значні кошти: оснастити сучасну лабораторію, готувати наукових працівників... А то — слід послати бригаду науковців в Америку, на батьківщину колорадського жука, щоб там описати й зібрати всі його хвороби, бо їх у нього аж 80! У наших жуків їх не виявлено: вихили найміцніші... Тож проблему треба розв’язувати у штаті Колорадо. Для цього потрібно спорядити експедиції, організувати візи. Усе, як кажуть, упирається в цей тісний чобіт: як не підскакуй — не побіжиш. Скрізь тиснуть гроші...

Якось, іще за радянських часів, привезли американського клопа, який висмоктував личинок колорадського жука. Почали розмножувати; влітку випустили: експеримент удался, але на зиму жуки “навчилися” ховатися від морозу під землю, а клоп... цього не “навчився” — і загинув.

Зате в хімічних компаніях усе чітко продумано й обставлено: вони кому завгодно хабара дадуть, аби науковці, які ведуть біологічну боротьбу зі шкідниками, не одержали жодної копійки — ні на поїздку з такою метою в Америку, ні на роботу в науково-дослідній лабораторії. Вони мають гроші й на рекламу, і на хімію, і на безліч отруйних препаратів для жука, а отже, і для людей... І зроблять усе, щоб не допустити розробок та впровадження екологічно безпеч-

«ЯКЩО ЧОБІТ ТІСНИЙ...»

Суттєві зміни клімату, зникнення десятків і сотень біологічних видів тварин і рослин, сумнівної якості харчові добавки, нерегульована хімізація та забруднення довкілля безпосередньо позначаються на чистоті повітря, води, землі, продуктів харчування та на самій людині. Адже наше здоров’я й активне довголіття залежать від того, в якому середовищі живемо, що споживаємо, яким повітрям дихаємо, яку воду п’ємо.

Висвітлити роль біологічної науки у просвітництві та розв’язанні нагальних людських проблем ми попросили вченого-паразитолога, доктора біологічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Петра КІЛОЧИЦЬКОГО.

них методів боротьби, зокрема біологічного. Ми, ніби якась третьосортна країна, функціонуємо, як полігон для випробування й впровадження всіляких хімічних засобів знищення бур’янів і шкідливих тварин. Нема альтернативи.

Певен, проблему можна легко розв’язати на державному рівні, якби можновладці дбали не про власні кишені й кишені своїх дітей і внуків, а про Україну! Та знали, що їхні діти й онуки житимуть не на Багамах, а таки в Україні-неньці! І їстимуть ті продукти, які тут вирощують, дихатимуть цим повітрям, питимуть цю воду...

Отже, треба конкретно щось робити: потрібні люди з державним мисленням.

Дивує і наша Академія наук: мовчать академіки всіх галузей знань. Хоч би один чи двоє академіків сказали: “Люди добрі! Не те ми робимо і не **так** робимо! А треба робити ось **так**!” Де ці академіки? Зате на телебаченні та в радіо-ефірі піаряться дилетанти!...

— **Чим загрожують глобальне потепління? Як впливає на безпеку життя міграція? Які біологічні механізми убезпечення людей від переносників і збудників не відомих раніше хвороб?**

— Планета Земля вже переживала циклічні потепління й похолодання. Те, що спостерігаємо нині, називаємо “глобальним потеплінням”. Це не катастрофа, але наука повинна дати чіткі прогнози наслідків космічних змін кліматичних умов рослинного і тваринного світу... Нині вже у дніпровських “морях” плаває амазонська медуза краснедокуста, а на півдні України вільно “гуляють” каракурти: в Одеській області ледь врятували людину після укусу цього павука. Степових павуків тарантулів раніше зустрічали на широті Черкаської області, тепер їх знаходять і під Києвом, і значно північніше.

Найчастіше від отруйних тварин страждають діти, не розуміючи небезпеки, граються і з каракуртом, і з тарантулом, і гадюку тягнуть за хвіст. У помірних широтах України цих отруйних тварин раніше або не було зовсім, або ж вони траплялися надзвичайно рідко. Тому нема спеціальних сироваток проти їхніх отрут. Щоб убезпечити людей від лиха, мають працювати всі — не лише наука, а й “Просвіта”: навчати дітей на уроках знань екологічної безпеки; надавати вичерпну інформацію з науково-популярної літератури та засобів масової інформації...

А ось щодо міграції людей, то маємо привід для занепокоєння. З давніх-давен поряд з людиною “мандрують” найрізноманітніші збудники (віруси, бактерії, гриби, гельмінти, членистоногі) та переносники хвороб (кліщі, комахи), які не лише спричиняють тяжкі захворювання, а й викликають епізоотії та епідемії в межах цілих

континентів. Глобальне потепління створює сприятливі умови для існування теплолюбивих видів рослин і тварин, яких раніше у нас не було: так званих “карантинних видів”, якими в кожній країні опікується карантинна інспекція. Протидіють хворобам санітарно-епідемічна служба та ветеринарний контроль. Але рівень забезпечення їх кваліфікованими кадрами та всім обладнанням недостатній, як і рівень виконавчої дисципліни, якої не буде, якщо над робітником стояти з бучкою. Вона з’явиться лиш тоді, коли кожен спеціаліст свідомо триматиметься робочого місця, що його годує, і непогано. Але ж нішіні зарплати у цих відповідальних службовців... менші за маленькі!

Десь виявлено надмір кліщів. Треба негайно обстежити територію, дослідити їх, підрахувати щільність, оцінити ступінь небезпеки і вжити невідкладних заходів. Але ж у дворі санстанції — жодної справної автомашини!

— **Чи підтримує держава розвиток науки, галузь паразитології зокрема?**

— Усе робимо своїм коштом — з власних стипендій і зарплат. А фінансування науки має вигляд, як допомога з безробіття: вченим надають змогу “протриматись” до пенсії, та замінити їх нікому. Молодь за таку зарплату просто не заманиш у науку. Мине ще 5—10 років, і наша Академія наук стане “голісінською”, як Карпати, в яких бездумно і нещадно вирубали ліси.

Мрія про аспірантуру наш випускник; як спеціаліст II категорії отримував на кафедрі 1300—1400 гривень. Якесь комерційна фірма оголосила конкурс вакансій, пройшов співбесіду; а там зарплатня — від тисячі євро, ще й перспектива! І пішов... Бо освічена людина не працюватиме за копійки. І комерційні фірми добре знають: якщо студент закінчив наш університет, а отже, опанував не лише біологію, а й вищу математику, фізику, хімію, латину, філософію, то скрізь беруть на роботу поза конкурсом.

Біда в тому, що сьогодні в Україні “розвелосся” дуже багато “університетиків” без будь-якої наукової та матеріальної бази. В минулому це не лише педінститути, а й технікуми та навіть ПТУ. Ці заклади лише дискредитують високе звання “університет”.

Нині обіцяють надати університету ім. Т. Шевченка звання “дослідницький” і дещо розвантажити викладачів: бо коли ж займатися наукою нашому молодому асистентові, якщо його педагогічне навантаження понад 1000 годин? Адже університет — не лише освітній, а й науковий заклад! І наука, й освіта потребують державної підтримки. Ми ж готуємо уні-

верситетських фахівців! Вони повинні досконало знати фауну не лише України, а й усього світу. Ось завезуть нам якусь паразитарну хворобу чи карантинного шкідника, і наш випускник зоолог-епідеміолог мусить оперативно і точно визначити “емігранта”, шляхи його поширення, розробити заходи боротьби та профілактики. Потрібні ґрунтовні знання, щоб не припуститися помилок, бо точність висновків іноді вартує не одного людського життя.

— **Справді, останнім часом людині й тварині стає небезпечно навіть прогулянка парком: можуть напасти кліщі, блохи або інші кровососи. Чи можна цьому лихові запобігти? Яка нині епізоотична ситуація в Україні?**

— На щастя, чисельність кровосисних членистоногих у нас не перевищує епідемічних або епізоотичних порогів. Та головна небезпека в тому, що вони — переносники збудників небезпечних хвороб людини, свійських і диких тварин. Частина цих хвороб — зоонози, тобто спільні для людини й тварин. Кровососам байдуше, кого кусати та де розвиватимуться передані ними збудники хвороб: на тваринах чи на людині.

— **Як в умовах міста кровосисні членистоногі заражаються збудниками інфекційних хвороб?**

— Як засвідчили дослідження вчених відділу паразитології Інституту зоології НАН України, бродячі собаки буквально “нафаршировані” личинками паразитичних круглих черв’яків — філярій. Цих личинок і переносять комарі від собак до людини, у якій мігрують під шкірою, можуть навіть потрапити в очні яблука. Бродячі тварини — страшний розплідник і філярій, і різноманітних хвороб: це що розмножувати пацюків, які є резервуаром чуми. Постає питання: а звідки вони взялися? Треба зреститувати облік домашніх тварин: зареєструвати й дати персональні номери. Коли собаку чи kota зловлять на вулиці або власник сам здасть до притулку, то муситиме їх довічно утримувати. У випадку загибелі надаватиме довідку, що не викинув тварину на вулицю. Ось тоді люди подумають, брати чи ні, викидати чи не треба.

Проте небезпека підстерігає людей не лише в лісах або парках. У затоплених водою і нечистотами підвалах цілий рік розводяться так звані “міські” комарі, які не дають спокою мешканцям “хрущовок” та багатоповерхівок: душниками піднімаються з підвалів у квартири, сосуть кров, а потім

повертаються. Щоб не трукіти мешканців хімією, для знищення комарів доводиться купувати за кордоном за валюту біологічний препарат. Його розроблено в лабораторії екології і токсикології Київського державного університету ім. Т. Шевченка, науковцям присуджено Державну премію! Але пивзаводу, щоб налагодити побічне виробництво на відходах пивоваріння, не знайшли, і мусили передати препарат у Росію. Проте можемо й самі його виробляти. Та де взяти кошти?

Безлад може бути там, де люди бідні й голодні: якщо людина має щось про запас, вона незалежна. Чого Й. Сталін заганяв усіх селян у кологоспи? На той час робітники вже були пролетарями. Лишалися незалежні селяни, які мали пару коней, морг’ землі й здатні були себе прогодувати. Та голодними керувати легко: дай їм “добрий цар” хліба і видовищ, і затирай усі діри. Тож загнали людей у колгоспи: забрали все! І за баланду заставили працювати!.. Тому нині й наука страждає, і медицина, і “маленька” людина, яку постійно обдурюють. Мабуть, треба щось змінювати в державі!..

— **Університет здавна славиться як “кузня” висококваліфікованих кадрів широкого профілю. Як нині оснащено наукові лабораторії?**

— З голоду не помираємо, але не брикаємо в науці ні високо, ні широко (остання Нобелівська премія, одержана українцем І. І. Мечниковим 100 років тому). Реактивів високої якості вітчизняна промисловість не виробляє, а сучасні реактиви і препарати, прилади й обладнання, апаратура й устаткування потребують фінансування. Завжди була і фундаментальна наука, і прикладна; науковці виконували певні дослідження на замовлення. Нині намагаємося створювати матеріальну базу власними руками. На 10—20 % задовольняємо потреби науки за рахунок наукових ґрантів та госпдоговірної тематики, але ж це навіть не половина їх. Нерідко дефіцитні реактиви доводиться добувати всіма правдами і неправдами, й за власний кошт. Ідуть студенти чи випускники за кордон, прошую: “Привезіть, що можете...” І коли привозять, оце і є справжнє свято — сучасні, хімічно чисті реактиви, з якими можна працювати й одержувати якісні результати.

З цього й починається науковий пошук молодого дослідника. Іноді місяцями він збирає потрібні прилади, реактиви і матеріали. Здавалося б, дрібниці, але з них складається ціле.

— **Де працюють фахівці університету, чи не залишають Україну?**

— Випускники працюють і в польському Інституті паразитології, у Німеччині.

Якби за наукову працю належно платили, то наші вчені готові, як воли, тягти “віз науки”: треба ж і гідно жити, і сім’ю годувати й одягати. Тому, як і в 90-ті, триває еміграція наших освітан і науковців. Колега-мікробіолог стажувався у Фінляндії, а за рік його запросили туди працювати. Два професори з академічного інституту щоліта їздили на Мадагаскар — вивчати їхню фауну, та були там і наймити: виконували не лише професорську, а й технічну роботу — власноруч збирали науковий матеріал...

То що ж виходить — потрібна нам вітчизняна наука чи ні?! Де ж те державне мислення і турбота...

Спілкувався
Святослав МІЗЕРНЮК

Марія ХІТЬКО,
м. Ківерці, Волинська обл.

Любов до України зросла в благодатному родинному саду Лесі. Її не вирвали із серця маленької дівчинки радянські ідеологи, навіть відібравши життя рідних. Ще маленькою Леся не могла збагнути: чому любов до рідної землі, рідної мови називали зрадою, а мовлене вголос слово “Україна” викликало в людей не почуття гордості, а лише остраху: хоч би ніхто не почув. Не спопелила її, оту любов, і тяжка сирітська доля та примусова праця на колгоспних буряках, щоб хоч якось допомогти знесити згорьованій неньці. А в студентські роки вона, ота любов, розцвіла на повну силу, підґрунтям якій став і юнацький романтизм та запал. Олеса Григорівна не полишала її за дверима класної кімнати, заходячи вже вчителькою на урок, а віддавала любов до рідної землі, рідної мови учням всю до останку — разом зі знаннями. Не залишала ту любов і за дверима дитячої кімнати, а по зернині засівала, разом з колісковою чи казкою на ніч, у серця власних дітей.

“Щоб осягнути всю глибину Вашого патріотизму, — сказав Юліан Таранчук, заступник начальника обласного управління освіти та науки на вечорі, який відбувся на філологічному факультеті Волинського національного університету ім. Лесі Українки на честь 65-річчя “найрозумнішої студентки нашого інституту”, за словами тодішнього ректора Нестора Бурчака, Олеси Григорівни Ковальчук, — потрібно піднятися навшпиньки”.

Її називають берегинею української мови, хранителькою українського духу.

“...Хто вона, Леся Ковальчук, насправді? — розмірковує Ніна Горик, голова Волинської організації Національної спілки письменників України. — Чи ретельна вчителька, яка у шкільні будні виокремлює золото дитячих умів і талантів та ліпить особистостей; чи уважна й терпляча мати родини, що носить міх щоденних турбот і дум про добробут кожного; чи небайдужа громадянка, яка власним розумом, серцем, шляхетністю думок і силою духу прагне облагородити, облаштувати рідну державу — Україну; чи заглиблений у слово дослідник з особливим баченням художнього тексту і з нестандарним його трактуванням? Повз неї не проходять ні клопоти сільської громади, ні події загальнодержавного значення, ні проблеми філологічної науки в школі...”

Сторонній, прочитавши ці рядки, подумав: невже це все про одну людину, адже це понад людські сили! Справді, йдеться про Лесю Григорівну Ковальчук, заслуженого вчителя України, депутата районної ради, ведучу постійної рубрики “В обороні рідного слова” в районному часописі “Вільним шляхом”, багаторічного члена редакції науково-методичного журналу “Дивослово”, автора десятків педагогічних статей та посібників, лауреата обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського, члена Товариства імені Олени Теліги, просвітянки. Виокремлює Лесю Григорівну активна політична діяльність та членство в Українській народній партії — послідовник дисидентського руху шістдесятників, за причетність до якого її переслідував тодішній режим опальної студентки, а згодом — неблагонадійну сільську вчительку, як здавалося спочатку, з Богом забутого поліського села Ворожжя. Але це було перше враження, бо там жили щирі

й гостинні люди, напрочуд допитливі учні, які полюбили молоденьку вчительку-патріотку.

А ще у Ворожжя найблагитніше небо та найясніші зорі, але й вони не світять так яскраво, як наша Леся, — освідчувався в любові колишній учень, а нині сивочолий її колега та літератор Лукаш Назарчук. Там ще й досі пам’ятають Лесю Григорівну і завдячують за уроки життя та патріотизму.

Лукаш Скупейко, науковець, головний редактор часопису “Слово і час”, згадує: “Її перший урок,

Леся Григорівна Ковальчук завжди жила для людей і безкорисливо віддавала їм усе, чим щедро наділив Бог. Людська вдячність повертається до вчительки сторицею. Виявом її стали суспільне визнання, теплі щирі слова, повага дітей та море квітів. Схвилювана та розгублена ювілярка зазначила: “Якщо є люди, які вміють виявити увагу, турботу про рядового українця, то не все ще втрачено в духовному світі, отже, ще не вмерла Україна!”

Пропоную до вашої уваги фрагменти розмови з ювіляркою.

Навіть у тих, хто таким гвалтом зустрічав його: в ідеологічних супротивників, деяких знаменитих спортсменів, артистів, що спочатку відчужено і насторожено ставилися до нього. Те саме і щодо Гімну України. Нині не можна без щему в серці дивитись, як під час урочистостей піднімається жовто-блакитний стяг, а, під час виконання Державного гімну його слова підхоплюють глядачі. Отже, потроху всі громадяни відчувають особисту причетність саме до цього кольору, саме до цих слів. Тобто консоліда-

дуже прикро. Чи ж закінчиться та біда, коли люди займатимуть місця, які їм не належать?

— **Олеса Григорівно, яке Ваше ставлення як патріота, фахівця-словесника, поетеси до проблеми двомовності, що її силоміць нав’язують суспільству певні політичні сили?**

— Це мій великий громадянський, вчительський і особистий біль. Це те, що нас надзвичайно принижує у світі. Хто ж ті люди, які дозволяють терпіти подібне трактування надзвичайно важливої проблеми державної ваги? Хочу підкреслити, що у нашому суспільстві й так існує двомовність. Не в науковому варіанті, коли люди просто розуміють і українську, й російську мови, володіють ними. На нашій Ківерцівщині, зокрема, люди спілкуються мішаниною українських і російських слів. Прислухаймось, як розмовляють літні люди — це мова, якою писали Іван Нечуй-Левицький, Тарас Шевченко, Марко Вовчок, Леся Українка... То була жива розмовна, гарна, багата, досконала українська мова. Для прикладу слово “дівчина” — яке різнобарв’я: дівчинина, дівчатко, дівчинонька, дівчинка... Але чомусь дуже часто чуєш: “девка”, “девочка”... Багатство забуте, розпорошене! На мою думку, триває навмисний масовий саботаж української мови — чистої, добірної. Прикро, що мало хто це усвідомлює. Багато слів, якими послуговуються сучасні учні, — це по-українськи вимовлені російські. Ось така карикатурна і принизлива для нас як для народу двомовність.

Люди часто не замислюються, яка відповідальність лягає на них. Адже це нехтування чистотою нашої мови, національної культури! То як же далі жити, куди йдемо?

Неважко уявити, чим обернеться ще й утвердження державного статусу російської мови. Звичайно ж, це призведе до відмирання української мови. Якщо вона згине з щоденного вжитку народу, то більше ніколи не воскресне. Бо доки живе мова, доти нація живе. Прикро, що з приводу цього майже ніхто не б’є на сполох. Озиваються лише письменники, науковці. Але їхній голос майже не доходить до носіїв мови.

Завжди наголошую своїм учням, що вони — майбутні батьки, мають подбати, щоб їхні діти засвоїли від них українську мову в її досконалості вияві. Це — святий обов’язок перед Україною.

Треба припинити спекуляції довкола поняття “рідна мова” на кшталт: “Я — українка, але рідна мова російська, бо так розмовляла моя мама”. Рідна походить від слова рід. То як нерідною може бути українська? Дуже шкода, що ніхто глибоко не замислюється над цим. А це вияв низької внутрішньої культури.

— **Де Ви черпаете силу для активної громадської роботи?**

— В усвідомленні потреби України! Саме це не дає мені спокійно жити. І дуже прикро, що для багатьох недосяжне бачення потрібності у цьому світі. Наше покликання — приносити користь суспільству, а не лише своїй родині. Ми всі потрібні Україні! І нехай наш внесок буде малесенькою піщинкою, але обов’язково з любов’ю покладений у підмурівок великої будови, ім’я якій — Україна! Це дуже важко. Тому нам всім гуртом треба об’єднатися і докласти всіх зусиль — тоді буде результат.

ПОДІЛЮСЬ ДАРАМИ НЕБА СИНЬОГО

Певно, то знак долі, що поетична збірка “Барвінок у снігу” Олеси Ковальчук побачила світ напередодні стосорокарічного ювілею “Просвіти”, наче підтверджуючи міць патріотичного духу та ніким і нічим не скорену громадянську позицію автора.

Вона, як та мужня квітка, зуміла вистояти в життєвих заметілях; стати справжнім оборонцем рідного слова, черпаючи снагу від рідної землі; плекати, творити духовне для зболеної української душі.

— **Відколи до Вас прийшло розуміння національного самоусвідомлення?**

— Таке розуміння приходить до кожного в ранньому віці. Не можу сьогодні згадати дня, року чи події, коли відчула себе україночку. Пам’ятаю свою дитячу кімнату, де, прокинувшись, одразу стрічалася з поглядом Тараса Григоровича Шевченка — на всю стіну навпроти ліжечка висів великий його портрет. З другого боку — світлина Лесі Українки. За моїми плечима була картина “Сагайдачний громить турків” (або “Битва під Хотиним”, як я пізніше зрозуміла). А ще нижче — “Поединок молодого козака з татариним”. Українськість увійшла у свідомість через розповіді. І мені здавалось, що в кожній українській хаті має бути саме так. Звичайно ж, “Кобзар” Шевченка був у великій пошані в нашій сім’ї. Була й величезна дідушева бібліотека — найкращі твори світової й української класики. Все те доповнювалося спогадами рідних та співом моєї матері. Змалечку запам’ятались пісенні рядки:

*Хай минуть дні горя,
наче прикрий сон.
Встане Україна
від Карпат по Дон.*

Оцим жила моя родина, цим навчилась жити і я, увірвавши в себе, як повітря, як усе природне, що радує душу та зір. Українськість була частиною національного духу, який постійно був у нашій хаті. Мама та її сестри були в минулому просвітянками, членкинями Союзу Українок. Мої дядьки, мамині брати, — членами ОУН. По батьківській лінії теж усі були причетні до національно-визвольного руху. І врешті, коли вже навчалась у школі, в нашій родині не лишилось жодного чоловіка. Всі відійшли у вічність, віддаючи боротьбі за волю України найцінніше.

— **Що радує Вас у розбудові національної держави сьогодні й що засмучує?**

— Радує, що ні в кого сьогодні не виникає сумніву, якого кольору має бути наш Державний прапор.

Фото Людмили Олішук

що перевернув моє світосприйняття, моє мислення, за мотивами забороненої тоді збірки Сергія Плечинди “Неопалима купина” пам’ятати все життя”.

Шанують Лесю Григорівну Ковальчук і на Ківерцівщині, свідченням чого була численна делегація на урочистостях з числа представників влади, вчителів, депутатського корпусу, громадськості. А перші особи — Андрій Манько, голова райради, Леонтій Кричевич, голова райдержадміністрації, вручили ювілярці найвищу районну нагороду — Почесну грамоту та іменний годинник з логотипом району. Вітальні слова й нагороди отримала Леся Григорівна і від голови облдержадміністрації, Луцького міського голови, обласного управління освіти і науки.

Визнанням ювілярки як науковця, гордості філологічного факультету стали урочистості, зініційовані та проведені на рідному факультеті за участі його декана Юрія Громика і Терези Левчук, заступника декана з виховної роботи. Адже Леся Григорівна ніколи не поривала зв’язків з рідним храмом науки, навіть попри й те, що колись “двері аспірантури перед нею щільно зачинили” відповідні органи. Свій щедрий інтелектуальний набуток вона десятиліттями віддає у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти, за що вчительство безмежно вдячне їй, а Галина Сидорук, педагог із Ковеля, написала: “Більше б Україні Вас таких, Лесю Григорівно!”

ОРХІДЕЇ РІДКІСНОЇ КРАСИ

“Феномен незнищенності” — так назвав своє слово Олесь Гончар на відкритті Установчої конференції Товариства української мови імені Тараса Шевченка 11 лютого 1989 року.

Нині з того дня, який, без перебільшення, змінив український світ, минає 20 літ. Вічної пам’яті Божою милістю українця Олесь Гончар залишив цей світ у липні 1995 року. Але слово його працює на Україну щодня і довго ще працюватиме, зміцнюючи позиції українства.

Сьогодні “Слово Просвіти” розповідає вам, дорогі читачі, саме про такий приклад дієвості Гончарового слова. У Дніпропетровському національному гірничому університеті, завдяки послідовній державницькій позиції ректора цього ВНЗ, академіка НАН України Геннадія Григоровича Півняка діє своєрідний духовний центр, від діяльності якого причащаються не лише студенти-гірники, а й ціле місто. Тут відбувається безліч цікавих заходів, присвячених мові, літературі, культурі, — Гончарівські читання, зустрічі з дружиною письменника Валенти-

ною Данилівною Гончар, його сестрою Олександрою Терентіївною Согою, з учнями і вчителями шкіл, врешті, з тими, чий шлях повернення до українства у своєрідному місті, що й до сьогодні в сенсі культурного означення оглядається на своє минуле, віддзеркалене в іменнях Катеринослав — Січеслав — Дніпропетровськ, досить неоднозначний і нелегкий. Олесь Гончар, чия біографія тісно пов’язана з цим містом і цим краєм, став своєрідним провідником для земляків до славного козацького минулого, до української традиції, до українських державницьких ідеалів та українського слова.

Здається, саме завдяки діяльності ентузіастів української справи з ДНГУ і нині в стінах цього ВНЗ, а за ними — по всьому Дніпропетровському краю котиться м’який і неповторний голос Олесь Гончара, торкаючи серця земляків:

“Історія дає нам шанс, і гріх було б не скористатися ним сповна. Хай наснажує нас мета висока, заповітна!

Тож:
— Мово, будь! Мово, живи і живи!”

Ніна ГНАТЮК

Є імена, які не стираються в пам’яті, від яких віє теплом. Саме до таких належить Олесь Гончар.

Сьогодні є чимало літературознавців, які прагнуть перекреслити всю українську літературу радянського періоду, вишукати в творах класиків такі цитати, а в біографіях — такі факти, які очорнили б ці імена, применшили значимість видатних постатей. Про глибокий аналіз тих історичних обставин, в яких було створено ті чи інші книжки, про лещата цензури, про недремне око каральних органів, у полі зору яких були всі — від початківців до лауреатів державних премій, на жаль, часто забувають.

Але водночас серед наших сучасників маємо чимало справжніх

добродіїв, які вміють цінувати вагу художнього слова, берегти пам’ять про тих, хто понад усе любив Україну, жив і творив для неї.

Великою перемогою для нас усіх є те, що Дніпропетровському державному університетові присвоєно ім’я Олесь Гончара. І це не просто позначка на вивісках, бланках, дипломах, а той духовний вимір, до якого мають дорівнятися студенти, викладачі цього навчального закладу, інтелігенція, всі свідомі громадяни краю.

Під час Міжнародного Шевченківського свята “В сім’ї вольній, новій”, що відбулося 2008 р. у Дніпропетровську, мені пощастило побувати у Національному гірничому університеті. Тут діє Інститут гуманітарних проблем, є кафедра історії та політичної теорії, якою завідує професор В. Пушкін. Саме завдяки наполегливості, ініціативі, невтомності Віктора Юхимовича на базі цього університету створено Центр культури української мови ім. Олесь Гончара.

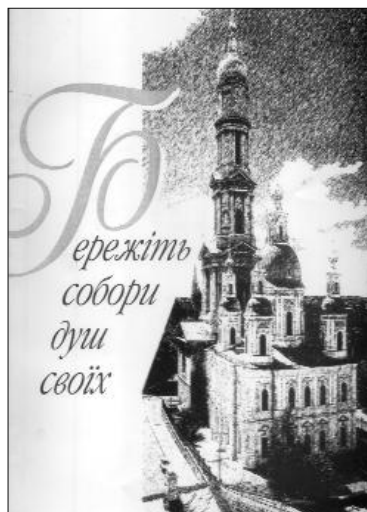
Конференції, творчі зустрічі, виступи на радіо і телебаченні, повсякденна робота з утвердження державності української мови — ось неповний перелік тих корисних і потрібних справ, якими займаються добродії з гірничого університету.

Віктор Пушкін, Світлана Олійник, Ірина Цюп’як упорядкували і видрукували збірники афоризмів, висловів, роздумів з творів Олесь Гончара “Бережіть собори душ своїх” і “Україна — моя пектораль”. А 2008 року світ побачив ще один збірник афоризмів видатного майстра слова — “Тайноцвіт”. Цьо-

го разу він вийшов українською, англійською й німецькою мовами. До колективу упорядників долучилися Ірина Кабаченко та Лариса Токар.

Перегортаєш сторінки цих видань — і мимоволі рука тягнеться до записника: занотувати, запам’ятати, передати з уст в уста ці безцінні зблиски мудрості, краси.

У передмові до збірника “Україна — моя пектораль” лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка, директор видавництва “Веселка” Ярема Голян зазначив: “Особливість таланту Олесь Гончара саме в тому, що він уміє в океані рідної мови знайти таке слово, яке несе в собі код нації, і засвідчити його перед народом, піднести, як знамено, розгорнути, як епоху, вмістити в ньому степи, ясні зорі і тихі води України. І тоді те обра-не чи послане долею слово, розро-

дившись із народних глибин, набирає враз сили отчої землі і вогню сонця.

Кожне слово, як промінь світла, а зіллється — і вони спалахнуть саявом в одному небесному слові: Воскресіння! То воскресє на зорі третього тисячоліття наша Україна, а з нею відродиться в новій силі народ, ім’я якого вперше за всі пережиті віки записане в Конституції з великої літери — Український.

Славне, високе і горде імення — Український народ — виборював усім своїм подвижницьким життям як віщу зорю нації вірний син її Олесь Гончар”.

Збірник афоризмів “Тайноцвіт” упорядники присвятили Валентині Данилівні — Березині, сподвижниці творчих задумів Олесь Гончара. Перечитуючи це видання, я знайшла такі рядки Олесь Терентійовича: “Із самого Бангкока везу до Києва живі квіти для Валі — орхідеї рідкісної краси”.

Саме такими орхідеями рідкісної краси, сили і мудрості є афоризми Олесь Гончара, мов золоті розсипи, зібрані й видрукувані працівниками Центру культури української мови ім. О. Гончара. Шкода лише, що вийшли в світ ці збірники невеликим накладом. А як було б добре, якби цю працю підтримала держава, і збірники вийшли в серії “Українська книга”!

СЛОВО — КАТЕГОРІЯ МОРАЛЬНА

3 афоризмів Олесь Гончара

Бог не старіє. Він — понад часом.

Ніщо так не єднає націю, як пісня.

Народ, що втрачає пам’ять, втрачає життя.

Іноді жити для нації — річ більш героїчна, ніж умерти за неї.

Нація живе доти, доки народжує героїв, і вмирає тоді, коли за неї нікому вмерти.

Мистецтво не мислимо поза красою.

Не хочу вмерти рабом!

Не в силі Бог, а в правді.

Народні мотиви ніколи не старіють.

Українці — нація поетів.

Творчість — це передовсім людяність і любов.

Тіло — “кінь”, розум — “вершник”.

Кожну книжку треба писати як заповіт. В цьому вся суть.

Мистецтво — селекція прекрасного.

Час працює на правду.

Спасибі за пам’ять, цей неоціненний, найвищий людський дар!

Поет — це геній інтуїції.

Той, хто відірвався від свого народу, вмирає ще за життя.

Талант, якщо він талант, від природи матиме свою стилістичну інтонацію, відчуття мовної і художньої міри, тобто гармонії, як і чуття новизни.

Всі ми перед вічністю діти.

А що може бути прекраснішим за усміх дитини? Нічого рівного в світі.

Собори душ своїх бережіть, друзі...

На твоєму боці сила, на моєму — правда. Сила розвіється, а правда ніколи!

Не забувай минулого — воно вчитель майбутнього.

Хамів на світі більше, а солов’їв менше.

Кохання — це ніжність і чистота. Ніжність, що дужча за смерть!

Розум живиться свободою.

Ідеали, як зорі: їх не досягти, але по них можна звиряти свій шлях.

В суспільстві, як у повітрі: чим вище, тим холодніше.

Християнство — релігія любові. В цьому вся його суть, вся сила.

Моя професія — мислити. Мислити образами.

Духовність творить людину.

Дух повинен мати свій суверенітет.

Духовність — така ж тонка, як озоновий шар, що захищає планету. Коли проломлено шар духовності, гине людина, коли проломлено шар озоновий — приречена планета.

Думаймо про велике.

Навчитись прощати — це чи не найбільша з мудростей.

Література вимагає мужності. Без цього в ній нічого робити.

Яка таки гарна в нас мова: коники бризнули з-під ніг! Дякую Богові, що дав мені народитися українцем.

СВІТЛО ЛЮБОВІ

Гостинність цього дому знають багато десятиліть. І хоч Олесь Гончара нема серед нас вже тринадцять років, його вірна дружина, березиня пам’яті Валентина Данилівна дорожить традиціями роду, підтримує найтісніші зв’язки з земляками.

Цього разу в квартиру класика української літератури завітали гості з Нових Санжар на Полтавщині. Головний редактор районної газети “Світлиця” Олександр Зінченко, відповідальний секретар Петро Жаботинський, секретар селищної ради Ірина Зінченко привезли портрет Олесь Гончара роботи юного художника Олександра Редьки. Хлопець навчається в десятому класі Маяківської ЗОШ. Під керівництвом учителя Сергія Романченка він випалив на дереві чимало талановитих робіт, серед них — два

портрети свого улюбленого письменника. Один з них передано в музей письменника в с. Суха Кобеляцького району, а другий вручено Валентині Данилівні.

Гості розповіли про життя земляків, свої задуми створити у Нових Санжарах музей Олесь Гончара, а в Українському фонді культури найближчим часом організувати виставку робіт самодіяльних художників і майстрів народної творчості Новосанжарщини.

Валентина Данилівна подарувала гостям нові видання творів Олесь Гончара, книгу спогадів про нього, а юним митцям Полтавщини побажала натхнення, розквіту обдарувань, справжніх вершин творчості.

Ніна ГНАТЮК
Фото Євгена БУКЕТА

МОВО, БУДЬ!

20 лютого 2009 року о 13:30 в Укрінформі відбудеться “круглий стіл”, присвячений 20-річчю утворення Товариства “Просвіта” (ТУМ) ім. Тараса Шевченка та Міжнародному дню рідної мови.

Його вестиме та виступить зі вступним словом Павло Мовчан, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, народний депутат України.

До участі в роботі “круглого столу” запрошені: Дмитро Павличко, голова УВКР, перший голова ТУМ; Іван Вакарчук, міністр освіти і науки України; Ольга Бенч, заступник міністра культури і туризму України; Іван Ошук, професор Міжнародного лінгвістичного університету; Олександр Пономарів, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка; Юрій Гнаткевич, народний депутат Украї-

ни; Іван Заєць, народний депутат України; Василь Шевченко, заступник голови Держкомтелерадіо; Борис Олійник, голова Українського фонду культури; Петро Кононенко, директор Інституту українознавства НАН України, академік; Лариса Масенко, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”; Олег Білий, начальник департаменту Державного комітету “Український інститут національної пам’яті”; Любов Голова, головний редактор галети “Слово Просвіти”, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка; Анатолій Мокренко, народний артист України; Ірина Фаріон, кандидат філологічних наук, доцент Національного університету “Львівська політехніка”; Микола Несерчук, заступник голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, заслужений пра-

цівник освіти України; Василь Фольварочний, заступник голови ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України; Леонід Мужук, заступник директора Національної телерадіокомпанії КД ТРК, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка; Василь Чепурний, голова Чернігівського облоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка; Марія Олійник, заступник голови Донецького облоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка; Галина Сазоненко, директор Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету ім. Т. Шевченка; Дмитро Степовик, доктор мистецтвознавства, професор Київської духовної академії; члени Центрального правління

ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка: кінорежисер Дмитро Ломачук; письменник Олександр Шокало; сценарист і продюсер Володимир Кметик; доктор фізико-математичних наук Юрій Гандзюк; голова Спілки офіцерів України В’ячеслав Білоус; член Центрального проводу УНП Олесь Шевченко; директор Всеукраїнського фестивалю “Червона рута” Тарас Мельник та інші.

Запрошуємо представників ЗМІ, людей, небайдужих до розвитку й утвердження титульної мови нашої держави.

Центральне правління товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, м. Київ

А ФІНАЛ — ПОПЕРЕДУ

5 лютого у Київському будинку вчителя нагороджували переможців міського етапу IX Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика. Один за одним в урочистій обстановці піднімалися на сцену переможці — учні третіх — одинадцятих класів та студенти, щоб одержати дипломи і призи. А це — добірки книжок українських видавництв.

Отже, свято відбулося. І нині всі чекають на фінал навесні у Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка. Там вручатимуть найвищі нагороди конкурсу.

Та чи все так мажорно? Адже попри обіцянки держави, згідно з торішнім Указом Президента України В. Ющенка, надати стипендії переможцям конкурсу, фінансово підтримати цей захід, нині нічого не зроблено. Що ж турбує його організаторів? З такими запитаннями “Слово Просвіти” звернулося до віце-президента Ліги українських меценатів Михайла ВАТУЛЯКА.

— Михайле Васильовичу, скажіть, будь ласка, якщо влада відмовляється фінансово заохочувати вивчення української мови, то навіщо Лізі меценатів і Вам витрачати власні сили й значні кошти на цей конкурс?

— Інколи мене також запитують про це знайомі. Може, й здається кому: зібралися диваки і викладають чималенькі гроші — роблять “виставу” по всій Україні! Але гадаю, якби було більше таких диваків, які вкладали б свої кошти і в цей конкурс, й у щось інше, вкрай потрібне сьогодні нашій сучасній молоді! Кожен має щось робити: вносити бодай якусь частку для загального добра.

Досить часто організовують творчі вечори, зустрічі з письменниками. А мене й запитують: “За які гроші?” Кажу: “За свої” — “А що ти з цього маєш?” — “Та ж задоволення!”

Нехай хоч десять відсотків того, що роблю для дітей, молоді, суспільства, згодиться. Щасливий, що частка мого життя — ентузіазм комусь передається. Віддаю — це потрібно людям; що не дарма вкладаю власні кошти, здоров’я...

Більше було б таких спонсорів і меценатів, які вносять пожертви на добрі справи, або ж не вкладаючи грошей, просто приходять до дітей, молоді, розповідають їм про нашу справу, волю, щоб у дітей зароджувалося світле почуття гордості за свою країну.

На жаль, дбаємо про це ще недостатньо. Наприклад, маємо чимало всілякої дитячої літератури, але вісімдесят відсотків книжок — це література перекладна.

На чому ж виховуємо дітей, онуків? Адже основа кожної нації, її національної культури — патріотизм. Зрозуміло, що українець напише про рідну Україну і наше життя, звичаї. А чужа книжка пропагує чужі цінності. Отож, ми не маємо виховувати дітей-патріотів на чужих творах! Хоч і добре, що ми їх маємо, читаємо, але українські письменники повинні творити для дітей захопливі, цікаві книжки про рідний край, народу, патріотизм українського

народу, любов до батьківщини. На жаль, такої літератури обмаль або й зовсім нема. Про історію нашої держави — що і як у нас відбувалося? Які добрі й лихі справи? Де Україна воювала? І що ми з того одержали...

— Молодь щороку одержує нагороди за опановані нею знання з української мови. Але які книжки ці діти читатимуть? Які плани має Ліга меценатів, окрім конкурсу, щодо видання книжок для дітей?

— Лише починаючи змалку, з дитсадочка, або іще до нього, в родині, можна виховати дитину справжнім українським патріотом. Тому видавництво “Ярославів Вал” оголосило конкурс на кращий твір з патріотичного виховання.

Видавництво “Грані-Т” започаткувало конкурс “Золотий лелека”. Вважаю, що воно сміливо взялося за цю роботу: випускає гарні й цікаві книжки для дітей. Чимало також видавництв у всій Україні, які “розкручують” українських авторів. Тож переконаний, що незабаром матимемо що читати.

— Повертаючись до розмислів над нинішнім етапом конкурсу, зауважимо, яка його особливість ці відмінності від попередніх. А може, все відбувається, як і раніш?

— І нас підкосила економічна криза. Тому фінансово надто складно все організовувати. Але конкурс живе і житиме. Сподіваємось, що виконуватиметься Указ Президента, і дітям надаватимуть стипендії, як і зазначено в цьому документі. А переможці, як і передбачалося, матимуть можливість вступати до ВНЗ.

— Пане Ватуляк, а цього-річний конкурс фінансується за рахунок українських спонсорів?

— Це міжнародний проект. І здійснювати його нам допомагає українська діаспора.

Та завдяки нашому головному спонсорів — “Фармацевтичній фірмі “Дарниця” та її генеральному директорові Володимирові Загорію цей конкурс відбувся на належному рівні.

Спілкувався
Святослав МІЗЕРНЮК

СВЯТО МОВИ, ЄДНАННЯ Й ІНТЕЛЕКТУ

Микола ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ, м. Севастополь

Зусиллями діячів освітянської галузі, меценатів, творчих колективів і громадських організацій урочистою церемонією нагородження переможців IX щорічного конкурсу знавців української мови ім. Петра Яцика перетворилася на найбільше свято українців Севастополя.

Мабуть немає українця, який не знав би про бізнесмена і мецената з Канади, який задля того, щоб юні українці виростили повноцінними особистостями — сильними, розумними, — започаткував конкурс.

Цього разу більш як 5 тисяч юних севастопольців узяли участь у змаганні на найкращу ерудованість, уміння користуватись довідковою літературою, творчий хист. Дедалі ширшає коло не лише охочих узяти участь у конкурсі, а й тих, хто підтримує його матеріально, — від організаторів і меценатів переможці та півсотні призерів та їхні педагоги отримали грамоти й подарунки. Як зазначила голова журі Тамара Мельник, поки що державні чиновники не вважають, що це їхня справа, тому довелося звертатись до людей, які надають допомогу.

Меценати конкурсу — голова Севастопольської організації соціально-екологічної партії “Союз. Чорнобиль. Україна” Віктор Літвінов, голова міської організації Союзу Українок Богдана Процак, голова

Конгресу українців Севастополя Богдан Мороз, голова Севастопольської міської організації УРП “Собор” Віктор Бурда, голова благодійного фонду “Ветеран” контр-адмірал Сергій Рибак, голова Севастопольського міського об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Володимир Проценко, представник Міжнародного молодіжного благодійного фонду “Смолоосип” Олександр Гладких, генеральний директор підприємства “Югремхолд” Віталій Осадчий, підприємець Віктор Цибулькін. Підтримали таланти і п’ятеро жінок, які передали 50 гривень — по десять зі щойно отриманої пенсії. Це було зворушливо.

Серед севастопольської молоді вже є рекордсмени конкурсу: учениця 11 класу гімназії № 7 Катерина Якубенко вже вдев’яте брала у ньому участь.

Отже, серед учнів 3—11 класів переможцями стали: Настя Новик (гімназія № 8, вчитель С. Гоцуляк), Ельвіна Подольна (спеціалізована

школа № 58, Т. Федченко), Софія Сільвеструк (гімназія № 7, О. Копистко), Тетяна Ляшко (ЗОШ № 32, А. Отрищенко), Катерина Гальшина (ЗОШ № 54, О. Ходаківська), Альбіна Фаліон (ЗОШ № 4, О. Радух), Аліна Осетрова (гімназія № 7, В. Рябка), Дар’я Вовчок (білінгвальна гімназія № 2, Т. Гольонко), Ольга Лікоть (ЗОШ № 57, Н. Устич).

Серед студентів навчальних закладів різних рівнів акредитації перші місця посіли: Марія Мирнова (Севастопольський медичний коледж, викладач О. Свинар), Олія Волкович (Севастопольський індустріально-педагогічний коледж, Г. Карпенко), Ольга Чужикова (Севастопольський національний університет ядерної енергії та промисловості, О. Малікова), Дар’я Овчинникова (Севастопольський міський гуманітарний університет, В. Надточій), Денис Захарчук (Севастопольський військово-морський інститут ім. П. Нахімова, О. Андріянова).

Урочистість конкурсу

підкреслили виступи колективів і солістів УКЦ, учнів школи № 22, спеціалізованої школи № 57, гімназій № 5 та № 24. Організатори та учасники подякували заслуженому працівникові культури України, директорові УКЦ Олександру Коротуну за надане приміщення.

Методист з української мови інституту післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету Валентина Лопатюк відзначила зацікавленість російськомовних батьків у якнайдоконалішому оволодінні їхніми дітьми державною мовою та відчутне розширення сфери її житку.

“Конкурс у Севастополі проведено на найвищому рівні — задоволені й організатори, й учасники. Так закладається могутній заряд енергії українства, який дає нам змогу бути впевненими у нашому майбутньому”, — сказав представник Ліги українських меценатів поет Валентин Негода.

Лариса МАСЕНКО,
доктор філологічних наук,
професор, лауреат премії
ім. Бориса Грінченка та премії
ім. Олекси Гірника

Закінчення.
Початок у ч. 4 за 2009 р.

Ще гірші справи на українському телебаченні, а це джерело наймасовішого впливу на населення. Найприкраще те, що російська експансія в інформаційно-культурний простір України здійснюється не тільки ззовні, з території Росії. Нині всередині України на приватних кіно- і телестудіях виробництво музичних програм, кіно- і телефільмів, телесеріалів, відеокліпів тощо здійснюють переважно російською мовою.

Уся ця телепродукція — типовий продукт колоніальної культури, що перебуває під контролем колишнього імперського центру.

Кінокритики наголошують, що “українськість” таких серіалів вичерпується українськомовними титрами. За атрибутикою й текстами ці фільми демонстративно російського забарвлення. Як зазначає Лариса Руденко, серіали, вироблені в Україні, “рясніють російськими прапорцями й двоголовими орлами, діалоги насичені суто російськими приколами та прислів’ями, музичний супровід побудовано на балалаєчних приспівках. І всі ці “балалайки со щами” вмонтовані в київські ландшафти”¹⁴.

За тією самою інформацією, на українських продакшн-студіях існують неписані “таємні протоколи”, в яких зазначено, чого в сценарії не має бути ніколи: “Ніколи не можуть звучати слова “Київ”, “Україна”, “українець” (“хохол” можна, навіть вітається), “президент” (президент один — Путін), жодних слів, що позначають нашу державність”¹⁵.

Призначення такої масової телепродукції — зберегти досягнутий в радянський період рівень маргіналізації українськомовної частини соціуму в міських середовищах, заблокувати поширення на масовому рівні української культури, відновлення національної історичної пам’яті й традицій.

Неспроможність української влади протистояти окупації інформаційно-культурного простору України з боку Росії пояснюється впливовістю радянської спадщини нищення цілих народів, що, на відміну від расистської пропаганди нацистів, проводилась під гаслами “братнього інтернаціоналізму”. Характерно, що один з найпотужніших телевізійних каналів зросійщення українців має назву “Інтер”. Як розуміє “інтернаціональну” мовно-культурну політику керівництва каналу, видно із заяви голови правління Сергія Созановського: “Так, ми інколи вимушені в наших серіалах вдягати міліцію в російську форму... Так, інколи вимушені вішати й російські номери на машини. Бо існують закони бізнесу. Якщо цього не врахувати, виробництво на території України перестане бути цікавим партнерові й сусіду, близькому нам за ментальністю”¹⁶.

Можна було б запитати в шановного керівника телевізійного каналу: чому ж закони бізнесу не працюють в інших країнах із значно давнішою бізнесовою традицією? І як би реагували французькі глядачі, якби в серіалах, знятих на їхній території, по-

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ЧИННИК: ЗДОБУТКИ І ВТРАТИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ліціанти носили б німецьку форму? Або ж виробники німецьких серіалів одягали свою поліцію у французькі однострої й на свої автівки вішали французькі номери? І де були б керівники телеканалів цих та інших європейських країн, які, виробляючи телепродукцію, переймалися б інтересами й “ментальністю” сусідніх, а не своїх держав?

На жаль, подібне “національне” телевиробництво можливе лише в Україні, що чи не найвиразніше засвідчує постколоніальний, та навіть постгеноцидний, як про це писав незабутній Джеймс Мейс, стан українського суспільства.

Віднедавна телевиробники навіть дозволяють собі позбавляти національної ідентичності українські літературні твори, як це трапилося, зокрема, з повістю Ірен Роздобудько “Гудзик”, яка в телевізійній версії стала російськомовною “Пуговицей”, а про те, що дія фільму відбувається в Україні, можна було здогадатися тільки з одного дорожнього знака з написом “Моршин”, який, очевидно за недоглядом, потрапив у кадр, та з кількох суржикомовних фраз епізодичних персонажів-селян.

В одному з недавніх інтерв’ю з Віталієм Шевченком, головою Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, журналісти навели такі дані за програмами шести провідних українських телеканалів за 20 листопада 2008 року — передпрайм і прайм до 11-ої ночі: “1+1” — 54 % російського продукту, “Інтер” — 44 %, “ІСТV” — 54 %, “СТБ” — 46 %, “Новий” — 63,5 %, і — сюрприз — на “Україні” — 31 %”¹⁷.

Як видно з відповіді В. Шевченка, ситуацію, що склалась у телевізійному просторі, пояснює відсутність чіткості в законодавстві: “...Позаяк держава не прописала ознак українськості, то зараз важко визначитися. Ось анекдотичний випадок: до музичного запису надали копію паспорта громадянина України, барабанщика якоїсь російської групи — це трактувалося як український продукт. Народний артист України Філіп Кіркоров — спробуйте заперечити, що це не український продукт”¹⁸.

Свого часу Віталій Шевченко відіграв активну роль у внесенні поправки із закону “Про телебачення та радіомовлення”, ухваленого Верховною Радою 12 січня 2006 року. Ця нова версія закону, замінивши попередню, прийняту 1993 року, була значно повнішою, налічуючи 74 статті. В оновленому законі було чітко сформульовано й вимоги щодо функціонування державної мови. Зокрема, стаття 10 зобов’язувала: “1. Телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою... 3. Якщо мова оригіналу (або дублювання) фільму та/чи іншої програми (передачі) не є українською, такі фільми та/чи програми (передачі) транслюються за умови звукового дублювання їх державною мовою.

4. Для загальнонаціонального мовлення частка ефірного часу, коли мовлення ведеться українською мовою, має складати не менше 75 відсотків загального добового мовлення...”¹⁹.

Але протести осіб, груп і організацій проросійської орієнтації, як і, вочевидь, брак підтримки керівної еліти, змусила Нацраду відступити від ухваленого закону й підписати Меморандум із загальнонаціональними телерадіокомпаніями, де вже йдеться про “конфлікти” та “пошуки компромісів”²⁰.

У підсумку навіть голова Нацради не може суттєво вплинути на зміну ситуації в телепросторі і, як зізнається в цитованому вище інтерв’ю, переглядає якісні українські телепередачі лише в той час, коли їх демонструють, а саме — вночі²¹.

Тож в Україні реалізується найгірший сценарій міжкультурної комунікації, описаний, зокрема, у відповідних наукових дослідженнях. “Складні системи, зіштовхуючись і взаємопроникаючи, можуть породжувати повне або часткове переродження своєї культури, — зазначають автори підручника з проблем міжкультурної комунікації. — В національній культурі носії чужої культури, входячи до складу нації, що її створила, знищують і саму культуру, і її споживача. При цьому вони “привласнюють” національну культуру, адаптуючи її.

Інший випадок, коли відкритість системи національної культури на вході й виході призводить не до знищення виробника і споживача, а до заміни колишнього артефакту. З таким вислідом ми стикались, наприклад, в Україні, де українська мова виявилась витісненою з життя української нації російською, або спричинила появу нової субмови, яка називається “суржиком”. Подібне явище було в Чехії, де чехи продовжували існувати, але чеська культура була відтручена німецькою культурою. За сприятливих обставин у цьому випадку можливим є національне відродження, як було в Чехії в XIX ст.”²².

На жаль, мусимо констатувати, що, на відміну від чехів, українці поки що не спромоглися створити сприятливі обставини для національного відродження. Артефакти української культури активно замінюють російськими в усіх наймасовіших сферах соціокультурного простору. У нас склалася парадоксальна ситуація, коли державна мова і створена нею багата культура з давньої традицією загнана в меншинне гетто.

Упродовж усіх сімнадцяти років незалежності управлінці в галузі культури не спромоглися розробити чітке законодавство, спираючись на яке працівники засобів масової інформації змогли б сформувати національний культурний простір — поширити українську мову, культуру, відродити історичну пам’ять.

Показово, що в згадуваному вище інтерв’ю Віталій Шевченко нарікає на недосконалість зако-

нодавчої бази для визначення теле- й радіопродукції як української. “Тут постає питання мови, бо мова ніде в законодавстві не прописана. Не вказано, що українська мова є ознакою українськості”²³.

Натомість жодних проблем з визначенням українськості артефактів масової культури не виникало б, якби у владних структурах була критична маса національної еліти. Як зазначає етнолог Кирило Галушко, “звичайно, завжди відбуваються процеси асиміляції, “злиття й поглинання”, але тут діє доволі потужний фактор “порога”: формування “свідомого ядра” національної еліти. І якщо фізично виживає або втримується від асиміляції якась кількість національно орієнтованих енергійних людей, то вони, якщо дати їм свободу вираження й інформаційні ресурси, “із труни піднімуть” рідну націю. Прикладів цього безліч”²⁴.

Українська нація, безперечно, має сформоване “свідоме ядро” своєї еліти — як політичної, так і наукової та духовно-культурницької. З кожним роком існування незалежної держави її потенціал збільшується. Однак ця частина української громади поки що не може організуватися у достатньо впливову силу у владних інституціях, які приваблюють переважно осіб, що переслідують корисливі цілі. На жаль, вправна патріотична фразеологія й деяких українськомовних діячів далеко не завжди знаходить підтвердження в їхній практичній діяльності.

Можу навести характерний приклад з власного досвіду. 2006 року Сергій Головатий, тодішній міністр юстиції, ініціював підготовку Концепції державної мовної політики України. При Національній комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права було створено робочу групу, до якої входили переважно правники та соціолінгвісти, зокрема й авторка цих рядків. За керівництва відомого юриста Володимира Василенка було підготовлено текст відповідного документа й узгоджено його на кількох засіданнях робочої групи, після чого Концепцію подано на затвердження в Секретаріат Президента.

До переваг підготовленого

тексту належали, крім іншого, конкретні рекомендації щодо механізмів реалізації мовної політики, пропозиції створити систему органів, наділених функціями контролю за виконанням статті 10 Конституції України, захисту національного інформаційно-культурного простору, ухвалення й видання сучасної редакції Українського правопису тощо.

Концепція пройшла кілька обговорень в Секретаріаті Президента. На останньому з них, яке відбувалось у Національній раді з питань культури і духовності, несподівано з’явилося двоє представників “альтернативної”, за словами голови ради, думки. З’ясувалося, що “альтернативників” покликали представляти позицію російськомовної частини населення. Вони різко розкритикували Концепцію за недостатню, на їхню думку, увагу до потреби захисту російської мови й культури на території України. Після цієї критики підготовлений документ, наскільки мені відомо, так і не було подано на підпис Президентові.

Цікаво, що, гортаючи пізніше журнали 1990-х років, я натрапила на статтю одного з тих захисників російської мови, голови якогось не відомого мені фонду. Стаття була виразно антиукраїнського змісту. “У загальноцивілізаційному плані українська мова не має майбутнього”, — стверджував носій “альтернативної” думки. Чому людина з такими поглядами щодо перспектив державної мови мала оцінювати важливий для її долі документ, лишилося для мене загадкою.

Очевидним є одне. Якщо ми хочемо зберегти незалежну державу, то визначальну для її утвердження справу формування й захисту свого інформаційно-культурного простору слід розглядати як безальтернативну. Намагатися врахувати при цьому думку тих, хто бачить Україну російською культурною провінцією, — означає загнати справу в глухий кут, де вона нині й перебуває.

Поки що українська культура виживає всупереч браку державного захисту, завдяки зусиллям творчих особистостей і громадських організацій. Чи зможе сформуватися наше громадянське суспільство в достатню силу, здатну прорвати блокаду української культури на виході до ширших кіл, покаже майбутнє.

14. Руденко Л. Українське кіно під двоголовим орлом // ТелеКритика. — 2007. — №1—2.

15. Там само.

16. Bergelіc Олег. Труднощі переходу // “Дзеркало тижня” — 1 березня 2008 р.

17. Химери телерадіопростору // “Український тиждень”. — 2008. — № 48. — С. 16.

18. Там само.

19. Бестерс-Дільгер Юліане. Мовна політика у засобах масової інформації // Мовна політика та мовна ситуація в Україні. Аналіз і рекомендації. — К., 2008. — С. 250.

20. Там само. — С. 251.

21. Химери телерадіопростору // “Український тиждень”. — 2008. — № 48. — С. 16.

22. Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме. — М., 2007. — С. 111—112.

23. Химери телерадіопростору // “Український тиждень”. — 2008. — № 48. — С. 16.

24. Галушко Кирило. Народи, етноси, нації... — К. 2007. — С. 60.